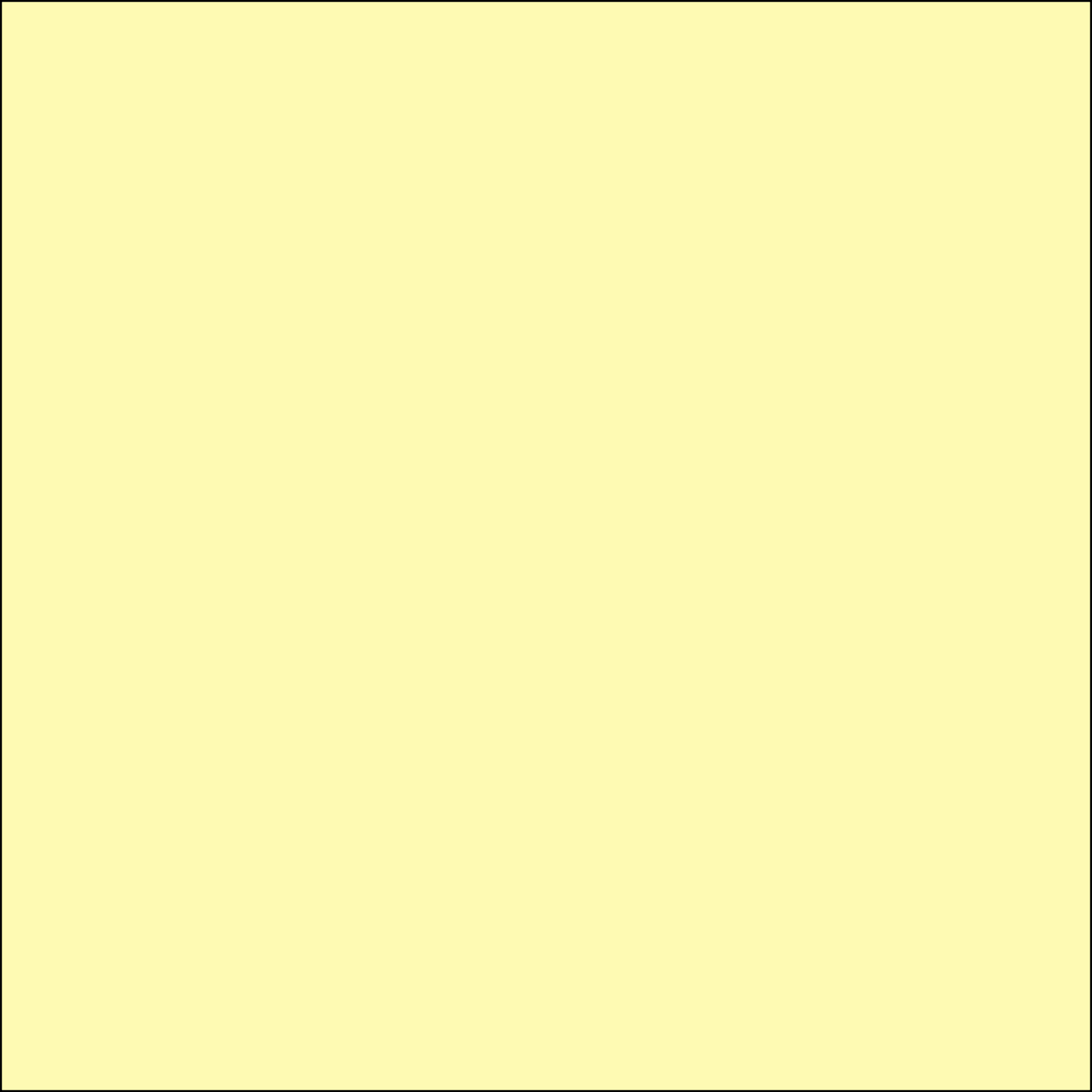

DANSK BØRNEHAVE OG SKOLE

1935 - 1985

DANSK BØRNEHAVE OG SKOLE
1935 - 1985

Redigeret af Erik Johansen og Uwe Stollberg
D-2253 Tønning / Sydslesvig 1985

Vi vil gerne takke A. Nolte-Larsen for lånet af hendes gamle
årbog, der gjorde det muligt at lave denne her e-book.
Uffe-Skolens redaktionsteam i februar 2025

Skolens bomærke, forsidetegningen, er Øjvind Toft Hansens værk
Tryk: Padborg Formulartryk A/S

DANSK BØRNEHAVE OG SKOLE

1935 - 1985

INHOLD

Tilden indtil 1919, <i>Erik Johansen</i>	5
1919 - 1935, <i>Uwe Stollberg</i>	8
Indvielsestalen (Grænseforeningens formand) <i>H. P. Hansen</i>	13
Tale ved indvielsen, <i>Svend Joahnnsen</i>	16
Det første år i skolen, <i>Asger Kilde Jensen</i>	18
1939 - 1955, <i>Grete Kølvråa</i>	20
Kalkunen, <i>Martin Nørgaard</i>	25
Anna Holmgårds elevstile	26
Lærerne, <i>Bernhard Hansen</i>	28
Ja, det var en herlig tid, <i>Walter Lorenzen</i>	31
Ærbødighed for Fortiden, <i>Anders Kølvråa</i>	35
I 1949 ..., <i>Aksel Ravn</i>	37
Skoleinspektør A. Kølvråa, <i>Bernhard Hansen</i>	39
Med kærlighedens Ret, <i>Flemming Møller</i>	40
Lidt om Uffe-Skolens Børneorkester, <i>Theodor Peters</i>	43
En lille cirkel i en stor cirkel, <i>Emilie Møller</i>	44
Eksamensskole i Tønning, <i>Chr. Thorup Nielsen</i>	46
>>Det kan man ikke...<<, <i>Karen Bodil Johansen</i>	48
1972 til i dag, <i>Erik Johansen</i>	50
Kontakt til gamle elever, <i>Astid Schjødt Pedersen</i>	56
Faddersaber, venskaber, ferierejser, <i>Uwe Stollberg</i>	57
Baraktiden, <i>Helga Estrup Jensen</i>	58
Bespisningen, <i>Frieda Helming</i>	59
August 1954..., <i>Gertrud Jochimsen</i>	61
I september 1968..., <i>Jytte Engelbrecht</i>	63
Tildigere og nuværende ansatte i børnehaven og skole	66
De oversete medarbejdere?, <i>Uwe Stollberg</i>	69
Uffe-Skolen 20. oktober 1960, <i>Marie Billund</i>	69
Tidstavle	70

Hvilken grobund var der for den danske bevægelse, der spirede frem i Tønning og på Ejdersted umiddelbart efter det tyske kejserriges fald, og som i mellemkrigs-tiden førte til dannelsen af Den Slesvigske Forening i 1932 og til oprettelsen af skole, børnehavn m. m. i 1935?

Var der et naturligt grundlag for bevægelsen at bygge på, lå der latente kræfter og følelser gemt, der blot ventede på det rette øjeblik, hvor det igen var formålstjenligt at dukke frem, eller var det en kunstig indpodning af ideer fra få, men veltalende drømmere?

Ejdersted var fra gammel tid et kernefrisisk område. Før reformationen taltes her frisisk, derefter vandt det plattyske indpas. Omgangssproget havde aldrig været dansk, det blev kun talt af de udsendte embedsmænd fra kongeriget og nogle få andre. Når sprogrænsen i ældre tider gik langt ned i Sydslesvig, gjaldt det ikke Nordfrisland. Siden pastor Peter Wilhelm Christensen døde i 1863 havde der ikke været dansk undervisning eller dansk gudstjeneste i Tønning.

Fra Ejdersted kom det frivillige ordonnanskorps »De Eidersteder Garr« prinsen af Nør til hjælp, da han i 1848 gjorde oprør mod den danske konge. Prinsens tak for trofast understøttelse var en stor sølvpokal, der i dag kan ses på hjemstavns museet i St. Peter. Da kommissionen under våbenstilstanden i 1849 ville indsætte en ny dansksindet postmester i Tønning, kom det til voldsomme pøbeloptøjer. En ledende toldbetjent, der ikke som de andre embedsmænd ville underskrive en troskabserklæring overfor statholderskabet, agtede man at jage ud af byen.

I afstemningstiden efter 1. verdenskrig havde man i København da heller ikke større tiltro til eksistensen af

et dansk sindelag i 3. zone. Det danske sprog var, som antydnet, bortset fra ganske få steder uddødt allerede i forrige århundrede, og det danske sindelag havde kun i meget begrænset omfang manifesteret sig efter 1864.

I sin bog »Dansk i hagekorsets skygge« fortsætter Carsten Mogensen derfor med at konkludere, at det var korrekt at der i Tønning ikke var tale om nogen overvintret danskhed, men for de flestes vedkommende om ny-danskere.

Var det kun de mere velordnede forhold i det Danmark, der havde været neutralt under krigen sammenlignet med det slagte Tysklands kaos samt den materielle hjælp nordfra, der trak? Hvis det var tilfældet, hvordan kunne bevægelsen i Tønning så allerede i mellemkrigs-tiden nå sin anseelige størrelse? Hvordan kunne den overleve de stærke interne kriser, mistænkeliggørelserne og de storspolitiske skuffelser, som dens historie vidner om og den dag i dag være en spillevende og vidt forgrenet organisation?

Da historikeren H. V. Clausen forud for afstemningen på papiret indtegnede den grænse, der stort set blev den endelige, skete det på grundlag af omhyggeligt indsamlede tal om sindelag og sprog. Han undervurderede imidlertid den sydslesvigske danskheds styrke, siger Vilhelm la Cour i en nekrolog. Han forstod ikke, at der selv i den karrigste jord kan gro vækster, som trodser tid og storm.

I den lille bog »Sydslesvigske skæbner« kan man læse, at danskhedens bevægelse i Sydslesvig er en naturlovs nødvendighed. Det danske anlægs præg har ligget gemt i sydslesvigernes kromosomer, men de ydre kår har været så uheldige for danskheden, at den i lang tid ikke er kommet til udfoldelse eller er blevet til for-

*Grete Schaumburgs
hjem Nørregade 8,
hvor Jørgen Jørgensen
begyndte sin
danskundervisning*

vredet pur. Nu er kårerne ændrede. Den tidligere odelæggende indflydelse har tabt i kraft. Mildere strømninger kommer fra nord. Derfor bryder de danske anlæg igennem.

Ovennævnte er ganske vist skrevet i 1947 på baggrund af opblomstringen efter 2. verdenskrig, men kunne lige så godt gælde forholdene omkring 1920. Der var nemlig fuldt af danske kim i jorden, der blot ventede på at kunne spire frem. Vel kan vi i Ejdersted ikke fremvise en Peter Lassen Strukstrup eller en foreningsprotokol som Flensborg Borgerforenings, hvor man pludselig den 26. januar 1913 – altså før krigen og kejserrigets fald – gik over til at føre den på dansk.

Det var imidlertid ikke blot oprørerne i de slesvigske krige, der fik støtte fra Ejdersted. Flere veteraner fra halvøen har fået æressold fra den danske konge, fordi de kæmpede under Dannebrog. Da den første Uffe-Skole indviedes i 1935 var der tre generationer af familien Geertsen til stede. Den gamle bedstefar, som talte dansk og hvis far p. g. a. sit nationale sindelag var blevet forflyttet som gendarm fra Kongeågrænsen, hans børn som talte plattysk og hans børnebørn, som nu skulle begynde i den nye danske skole. Skolens mangeårige forældrerådsformand Albert Clasen husker, hvordan der i barndomshjemmet i Oldenswort lige efter århundredskiftet kom mange veteraner, der havde kæmpet under Dannebrog og andre folk, der fortalte og mindedes det danske styre med glæde. Fhv. generalsekretær Hans Ronald Jørgensen fortæller om sin arbejdslejrtime, hvordan han af gamle folk i Tønning blev gjort opmærksom på nogle kolonihaver, der i den danske konges tid var udlagt for den lille mand, noget disse mennesker mindedes med glæde.

Selv om mange af de folk, der i begyndelsen stod i spidsen for den danske bevægelse, da den rigtigt organiserede sig, stammede både fra nord for Skelbækken og Kongeåen (J. Chr. Nielsen var fra Rørkær ved Tønder, Grete Hansen fra Rødekro i Nordslesvig og Th. Dahl Dichmann var randrusianer), så var der dog også blandt den hjemmehørende befolkning skjulte sympatier for

Danmark, således at vi med fuld ret kan sige, at det ikke var en kunstig, udefra indpodet bevægelse, der førte frem til den første Uffe-Skoles rejkning i 1935.

Skønt den daværende Kongeågrænse lå 150 km fra Tønning og Ejdersted, var enkelte mennesker alligevel ganske godt orienterede om forholdene i Danmark.

Det gjaldt f. eks. de marskbønder, der hvert forår hentede magre jyske kreaturer ned til halvøen, og det gjaldt de arbejdere, som også nordfra fik arbejde på det store skibsværft ved Ejderstranden omkring århundredskiftet. August Remmer, mangeårig SSF-formand i Østerhever, erindringer fra sin skoletid i Tønning mange nordslesvigske lærere, der var godt kendte med tilstandene i Danmark. Det var derfor ikke et ukendt Danmark, de arbejdere, kommunegartner Larsen Grøn fra Holbæk mødte i slotsparken, da han var på cykeltur i Sydslesvig, ønskede at komme hjem til.

Erik Johansen

*Vandrerlærer
Jørgen Jørgensen*

Larsen Grøn kendte journalist Jensen på Flensborg Avis som den eneste i Sydslesvig, da han første gang tog hened i 1919. Tre år senere bragte han de første 34 slesvigske ferieborn til Holbæk-egnen. Og han fik forbindelse til Schaumburgs i Tønning.

Der blev skaffet plads til Martha og Hedwig Schar-delmann, som også fik lov til at komme til Holbæk om vinteren; Martha blev konfirmeret derovre. Willi Schar-delmann og Paul Hansen fik plads på Fårevejle Højskole.

Feriebørnenes antal steg støt trods modstand - også i Danmark. Ikke alle kunne få en plads, endskønt ønsket var stort.

Holbæk-egnen reagerede på en indsamling, som Larsen Grøn tog initiativet til, ved at skaffe 26.000 kr.! Pengene blev anvendt til indkøb af fødevarer, nok til at fylde fem jernbanevogne! Madvarer og indsamlet tøj blev fordelt til såvel danske som tyske nødlidende i Slesvig og Tønning. Glæden var stor!

Det er måske egen magtesløshed overfor sult-problemer, der i november 1923 får Tønnings borgmester til at afslå ansøgningen fra den »Frisisk-Slesvigske Forening« om at måtte afholde møde i »Harders Gasthof« med et historisk foredrag om Ejdersted som emne? Eller frygter han, hvad han selv meddeler som kendsgerning: »Er (det er foreningen) soll in hiesiger Stadt weit über 300 Mitglieder zählen?»

Harske er hans udfald mod danskerne i forklaringen af 20. 12. 23 til landråd Reeder: »... Der 2. Vorsitzende des Vereins ist ein bekannter Dänensöldling ... Selbstverständlich ist das Verbot dem Beschwerdeführer (som var W. L. Andresen fra Kating) und seinem Anhang unangenehm. Der Anhang ... besteht zum größten Teil

aus Gesinnungslumpen, die dem Verein lediglich deshalb angehören, weil sie wirtschaftliche Vorteile aus ihrer Mitgliedschaft haben«.

Det er under disse ydre vilkår, Laust Christensen virker som den første danske vandrelærer i familien Theodor Møllers hjem i Nørregade hver tirsdag. Da det opdages, truer man i 1924 med at stoppe aktiviteten, fordi han ikke har en »Unterrichtserlaubnisschein« for dette område i Sydslesvig. Skoleforeningen i Riddergade indblandes.

Er oplysningerne om Laust Christensens virke sparsomme, så har Jørgen Jørgensen efterladt sig så meget mere om det, der optog ham og hans fru Paula. Indtil de fik børn, der som små krævede pasning hjemme i Slesvig, tog de sammen vestpå fra 1927 og i de efterfølgende år. Som ringene breder sig i vandet, således udvidedes efterhånden vandrelærer Jørgensens virke i nært samarbejde med Larsen Grøn og andre gode kræfter nordfra, men først og fremmest, fordi der i Tønning var blevet bedt om og øjensynligt var brug for hjælp.

I sit hjem havde den første foreningsformand en dansk bogsamling på 100 allerede i 1927; til udlån selvfølgelig. De, der læste bøgerne, har nu næppe gjort det for materiel vindings skyld?

Forsamlingerne var nok ekstra store, men sandelig også voksende i antal deltagere år for år til julefesterne: 10 familier med 30 børn i 1928; i 1934 var der mødt 65 frem til aftenfesten, mens børnenes fest (45 deltagere) måtte afvikles om eftermiddagen.

Foruden danskhold, først kun aftenhold, siden både eftermiddag og aften, havde vandrelæreren husflidshold begyndende i 1930/31 med en fast dag om ugen. Det betød som oftest togrejse til Tønning og gerne over-

*Kommunegartner
P. C. Larsen Grøn,
Holbæk*

natning i det Schaumburgske hjem, hvor også hans undervisning foregik. Men også trædecyklen var anvendt som befordringsmiddel, eksempelvis, da Duborglæreren Bernhard Hansen og Inger Margrethe Ottosen i juni 1932 var på ekskursion til Ejdersted og blev privat indkvarteret hos de gæstfrie danske i Tønning med deres 14 elever!

Hvad der i dag organisatorisk klares af stedets skole eller af andre ansatte under skoleforening og SSF, det tog vandrelæreren sig af: Hvem ville/skulle med på ferierejse? Rejsepapirerne skulle være i orden. Det kunne hende, at en anden havde fået tildelt pladsen, når man samledes til afrejse i Padborg. Så måtte en ny plads findes i hast! - Efterskoleophold? ... samme procedure.

Den første større tøjfordeling fandt sted i Tønning 1931 til deltagerne i husflidskurset.

Samme år havde pastor Petersen den første danske konfirmation, 4 1/2 år inden menighedens oprettelse.

Og borgmesteren havde travlt med at indberette alle disse ting til landråden, hvis han fik nys om dem.

I 1933 fik han således fat på en medlemsliste med 84 navne fra den danske forening. Den blev skrevet af og returneret, men i et brev, som var »unter Verschluss zu halten« hed det: »Die dänische Bewegung hat sich also in Tønning erheblich stärker herausgestellt als ursprünglich angenommen werden konnte. Es scheint notwendig, Abwehrmaßnahmen gegen eine weitere Ausbreitung in Tønning zu treffen«.

Senere fik borgmesteren også indberetningspligt til NSDAP, som vil høre nærmere om, at Flensborg Avis 30. 1. 35 beretter om pastor Petersen, som døbte 10 børn i Tønning i løbet af 1934. »... denn wenn sich das wiederholt, haben wir in ganz kurzer Zeit in Eiderstedt eine große dänische Schule. Es wäre jedenfalls festzustellen, ob diese 10 Kinder wirklich dänische Eltern haben«.

Og fra »Schleswig-Holsteiner Bund« skrives der som svar på borgmesterens breve om, at materiel nød tvinger fattige borgere over i danskernes lejr, at der i

lighed med Flensborg må skaffes arbejdspladser, eksempelvis på skibsværftet. Det hjalp jo da dér.

Men selv en razzia i august 34 med arrestation af 3 personer og en avis-smædekampagne med påstande om lige dele kommunister og marxister i den danske forening, kunne ikke standse udviklingen.

Flensborg Avis argumenterede modigt, men havde højt ulige vilkår, når vi ved, at to næsten ens artikler i »Flensburger Nachrichten« og »Flensburger General Anzeiger« den 1. 9. af kriminalpolitiet sendes fra Flensborg til Tønning »Geheim!«-stemplet med forsikringen: »Ähnliche Artikel werden am Montag in der gesamten Provinzpresse erscheinen«.

En lille ugestid senere offentliggør »Flensburger Nachrichten« derpå såvel initialer som »synderegister« på en hel række medlemmer af den slesvigske forening. Dersom de fik hæftet betegnelsen forbyrder eller kriminel på sig, skyldtes det i mange tilfælde »gemeine Überfälle auf Angehörige der S. A.« eller »besonders gehässiges Auftreten gegen Angehörige der NSDAP«.

Kopien af afslutningen på en udførlig »karakteristik« af 88 danske foreningsmedlemmer fra august 35 siger meget om grundlaget for smædekampagnerne. Som eksempel kan nævnes »... Frau Schaumburg gehörte früher keiner Partei an, jedoch kann sie gesinnungsmäßig zur K. P. D. gezählt werden...« Det var ellers en skærpelse af et juni-brev fra borgmester Meusser: »Frau Schaumburg ist im abgetretenen Gebiet in Roten Krug geboren und betätigt sich hier als Schriftführerin. Sie ist eine der wenigen Mitglieder, die zur Minderheit gerechnet werden können«.

Alle øvrige navne udelades, men sidste del af skrivelsen, dateret 23. 8. 1935, bringes i fuldt omfang:

Die vorstehende Charakterisierung der einzelnen Mitglieder des Schleswigschen Vereins ist auf Grund von vorhandenem Material von früheren Wahlen und sonstiger Unterlagen erfolgt. Da Mitgliederlisten der SPD oder der KPD nicht beschlagnahmt worden sind, kann die angeführte Mitgliedschaft bei früheren staatsfeindlichen Parteien nur von den hiesigen Polizeivollzugs-

*Sydlesvigske ferieborn
med Larsen Grøn
i Nykøbing Sjælland*

beamten bezeugt werden. Diese kennen jedes einzelne Mitglied seit Jahren und wissen genau, welcher Partei es angehört hat.

Es steht somit zweifellos fest, daß die Ortsgruppe des Schleswigschen Vereins in Tönning das Sammelbecken staatsfeindlicher Elemente ist.

Es ist weiter erwähnenswert, daß während der diesjährigen Sommerferien 18 Schulkinder zur Erholung nach Dänemark verschickt wurden.

Die an dem Bau der dänischen Schule beteiligten Bauhandwerker Heinrich Voss, Hermann Petersen, Richard Peters und Max Gesler haben vor einigen Tagen eine Reise nach Sonderburg unternommen. In Begleitung dieser Handwerker befanden sich ihre Ehefrauen und die erst kürzlich in Schutzhaft gewesene Hebamme Christine Christiansen aus Tönning. Wie hier vertraulich bekannt geworden ist, waren diese Personen vor dem in Sonderburg wohnhaften Architekten Dall, der die Bauleitung der dänischen Schule hat, zu

einem Frühstück nach Sonderburg eingeladen. Es kann wohl mit Recht angenommen werden, daß es sich hier um eine wohldurchdachte dänische Agitation handelt.

Bei dieser Gelegenheit darf noch darauf hingewiesen werden, daß die Vergebung der Arbeiten für den Bau der Schule nur an solche Handwerker erfolgte, bei denen angenommen werden kann, daß sie der heutigen Staatsführung, wenn auch nicht feindlich, so doch ablehnend gegenüber stehen. Auch diese Tatsache dürfte den Eindruck bestärken, daß es sich bei dem Schleswigschen Verein um eine bewußt staatsfeindliche Organisation handelt. Eine Aufnahme von der Richtfeier bei der dänischen Schule füge ich bei.

Bemerken möchte ich noch, daß es immerhin möglich sein kann, daß inzwischen das eine oder andere Mitglied des Schleswigschen Vereins heute nicht mehr Mitglied ist, jedoch kann es sich höchstens um 2 oder 3 handeln.

Da havde byen været nødt til at stille en grund til

Aar 1935, 15. Aar efter Grænsedragningen,
i Grænseforeningens 15. Tirkeaar; paa den
5. Juni, Danmarks Grundlovsdag, gjordes det
første Spadestik til denne Bygning, som
skal huse

DEN DANSKÉ-PRIVÁTSKOLE-I-TÓNÍNG.

Bestlutningen om denne Skoles Opførelse blev taget af Grænseforeningens Hovedstyrelse og tiltraadt af Sendemannsmødet i Sønderborg i Dage 1.-2. Juni 1934.

Da var Rektor H. P. Hansen, af København, Grænseforeningens Formand og Dr. med. Valdm. J. Marslof, af København, og Gaardejer, Inspektør N. J. Gotthardsen, af Tønder, Næstformænd. Grænseforeningens Sekretær var Generalmajor P. L. M. Birke.

Dette Dokument nedlagdes i Grundstenen den 24. Juni 1935.

Grænseforeningens Byggeudvalg var, da dette Dokument nedlagdes:

Skibsreder C. Kjaerner, af København, Overretssagfører Knud Dahl, af København, Kaptajn Etgit Jørgensen, af Odense, og Generalmajor H. Ulrich, af København.

Grænseforeningens sydslesvigske Skoleudvalg var: Rektor C. Clausen, af Horsens, Højskoleforstander Christensen-Maarssø, af Ask, Molleejer P. Petersen, af Fredericia, og Skoleinspektør Thau, af Haderslev.

Ved Arbejdets Forberedelse og Gennemførelse bistod Sekretær ved Generalsekretariatet i Flensborg Fr. Petersen.

Arkitekt var: Andr. Dall, af Flensborg.
Formanden for Dansk-slesvigsk Forening for Ejdersted var: J. Chr. Nielsen, af Tønning.

„Danskhed i Slesvig er Trofasthed mod
Landets Fortid gennem tusinde Aar“

København den 24. Juni 1935.

K. P. Meusser

Ved P. Petersen

M. J. Gotthardsen

rådighed for de danske, og byggeriet var gået i gang. Sin »begejstring« giver borgmesteren udtryk for i brev til »Regierungspräsident« i Slesvig: »Als der Bau der dänischen Schule in Tönning Tatsache wurde, und die Stadt auf Weisung des Herrn Regierungspräsidenten das Land zur Verfügung stellen mußte...« og senere »... wohl haben einige Handwerker (af de lokale, som byggede skolen) ... in den letzten Jahren keine Aufträge erhalten, ... weil ihre politische Einstellung sich nicht mit meiner Weltanschauung deckte...«

Da så skolen er taget i brug, har hr. Meusser endnu en trumf, han gerne vil trække af ærmet; dog er han forsigtig nok til først at spørge: »... Gleichzeitig (30. 10. 1935) bitte ich um Ihre Stellungnahme zu meiner Absicht, die Liste der Kinder der dänischen Schule in der hiesigen Zeitung zu veröffentlichen ... Ist das mit unserer Maulkorbpolitik vereinbar?«

Overborgmester Sievers fraråder kraftigt 8 dage senere!

Politiovervågning kan ske mere åbenlyst, da der knuses ruder i den nye skolebygning. Endda en udvidelse af byens politistyrke bliver der råd til. Men også i det skjulte gør lovens håndhævere vigtige iagttagelser. Mon håndarbejdsholdet i Uffe-Skolen vidste, at de blev »unauffällig beobachtet« og indberettet kvartalsvis?

Man granskede i forældrenes fødested, afskrev medlemslister, og borgmesteren er stolt af, at det er lykkedes ham:

... eine Lösung der Mitglieder von den dänischen Minderheitenbestrebungen durch Vermittlung der Familien an andere Arbeitsplätze im Inneren des Reiches anstreben. Hierdurch sind bereits mehrere Familien mit größerer Kinderzahl abgewandert« (4. juli 1940).

Men skønt de efterfølgende elevlister viser nedgang for hver ny, så klaredes prøvelserne af en fast kerne. De mennesker bragte ofre, som aftvinger senere slægter respekt!

Men hvem der bukkede under for magtpresset, skal ikke anklages her.

Uwe Stollberg

Indvielsestalen

Over de Ord, hvormed jeg nu skal indlede Indvielsen af denne Bygning til det, hvortil den er bestemt, til dansk Skole i Tønning By, vil jeg gerne sætte et lille Vers, et Salmevers, der henter sit Billede fra en Tid, da et andet lille Folk under trange Kaar, i ringe Dage arbejdede paa at bygge deres gamle Hjem op igen. Det lyder saaledes:

*Ej skal Livets Borg sig højne
Denne Gang med Spir og Taarn;
Hyttelavt i Verdens Øjne
Bygges maa imod tilforn.
Men i Herrens Vingers Skygge
I en gylden Aftenstund
Under Sang vi atter bygge
Paa den gamle Klippegrund.*

Jeg synes, vi kan sætte det Vers over alt dansk Arbejde i Sydslesvig i vore Dage, jeg synes, vi kan nynne de samme Toner, vi Landsmænd fra begge sider af Grænsen, som i Dag er samlede her i Tønning.

I Slesvig By, hvor vi i Onsdags for fire Aar siden indviede vor lille danske Skolebygning, havde i Danmarks Storheds Tid Kong Volmer sit og sit Riges Hovedsæde. Der har sikkert først af alle Steder paa hjemlig Grund Dannebrog, Europas Staters ældste Flag, været løftet højt som Rigets Banner. Og denne By, Tønning, hvor vi i Dag vier Skole ind, den blev – i langt senere Tid – af en anden dansk Konge med væbnet Haand vristet fra en troløs Vasal, som »et i besværlig Tid med Uret afrevet Tilbehør til Danmarks Krone«; og Glæden herover fik mangfoldigt Udtryk i hele Riget. Saa store og kongelige Minder knytter sig til disse to Byer. Og saa det, vi nu bygger – ja, det er hyttelavt.

Og dog er det stort!

I lange Tider har de jo forsikret os, de stærke i Syd og de kloge i Nord, at her i disse gamle danske Egne var hvert levende Spor af Danskhed slettet ud, endelig og uigenkaldelig slettet ud. Og saa kommer der en Flok Mænd og Kvinder her og begærer en dansk Skole for deres Børn. Aarevis begærer de den. Gennem Modstand og Trusler begærer de den. Og – ja, det er næsten lige saa vel værd at mærke – saa blev det hørt og forstaaet af saa mange derhjemme, Mænd og Kvinder fra alle Sider, at de har kunnet sende os herved med denne lille Skole, at lægge den her ved vort Folks, ved vort gamle Riges alleryderste Grænse, her ved Ejderens Munding. – Danske Skoler i Slesvig og Tønning! Hvorledes var det nu, han varslede for os, den gamle Seer og Skjald: »Fra Sli til Ægirs Dør skal Danmarks Løver springe paa Gyldengrund som før!«

I den Tid, da under dansk Højhed tysk Styre og tysk Sprog satte sig i Højsædet hernede, og da Landets Børn klagede deres bitre Nød: »Man berøver os vor kirkelige Frihed, at vi ikke længer kan modtage Kirkens Trøst i vort eget danske Sprog«, da lukkede de kloge Folk derhjemme deres Øren: Det var det forsigtigste, det var den klogeste Politik! – Da for 100 Aar siden Nordslesvig vaagnede og begærede sin danske Ret, da mødte det akkurat samme Klogskab: Lad dem hellere blive ved at sove, væk dem ikke! Og da saa hele Landsdelen var revet fra os, og da Nordslesvigerne, Mand af Huse, gav tilkende, at de hørte os til, da var det ogsaa dem, der var saa kloge, at de ikke vilde kendes ved dem. Naa, denne Gang var det maaske kun de allerklogeste. Men de var der! – Og saa mærkværdig kloge er alle de Folk, at de kan sidde derhjemme og afgøre, at det hernede, det er

der nu ikke noget ved. De behøver saamænd ikke engang at rejse herved for at se paa det!

Lykkeligvis er der dog ogsaa enfoldige Mennesker til, som der var enfoldige Mennesker til for 100 Aar siden, som der var enfoldige Mennesker til i de halvhundredte Aar, da ogsaa Nordslesvig var under Tyskland. De lytter til hver dansk Røst henedefra, de frydes derved, de takker derfor. Og mens de saadan lytter, saa fornæmmer de, at just da det saa allermørkest ud for Danskheden i Sydslesvig, da kom den over Vintersolhverv! Vinterstorme og Vintermørke er ikke forbi, men vi har faaet Lov at se det begynde paa ny!

Vi rækker ikke begærlige Hænder ud over den Grænse, som vort Folks Vilje var med til at sætte i Tro paa, at saaledes skiftedes Sol og Vind bedst lige, i Haab om, at saaledes jævnedes Vejen bedst for Fred og god Forstaaelse. Den ønsker alle vi Danske. Derfor glæder vi os over, at vore danske Love giver det tysksindede Mindretal i Nordslesvig de frie Kaar; derfor glæder vi os over, at den danske Folkegruppe syd for Grænsen siden 1926 og 1928 ogsaa har haft rimelige Kaar. Derfor

glæder vi os over den Imødekommenhed, som tyske Myndigheder har vist os ved denne Skoles Rejsning og takker derfor. Derfor sørger vi dybt over det Nej, der forleden lød i Berlin til vore Landsmænd. Ikke, at vi frygter for vor danske Ungdoms Trofasthed, ikke, at vi fornægter dens Pligt til at gøre sin statsborgerlige Skyldighed. Men vi synes, at der lægges en tung aandelig Byrde paa den, ved at den skal tvinges ind under, ikke et Kendskab til, men en Opdragelse i et fremmed Folks Aand og Tanke. Vi synes, at herefter maa al Tale om lige aandelige Kaar for de to Mindretal forstumme. Saadan maa vi tænke ikke blot i Danmark, men sikkert i hele Norden. Vi er uden for Aandernes frie Kamp.

De bygger tyske Skoler i Nordslesvig. Vi bygger dansk Skole her. Det er fri aandelig Kamp. De har bygget mange, vi har bygget faa. Men hvem af os bygger paa fastest Grund? Ud i Fremtiden kan vi ikke se. Men Historien lærer os, at hvor de bygger deroppe, bygger de for et Sprog, der hidtil var fremmed i hine Egne. Hvor vi bygger henede, bygger vi for Landets gamle i tunge Tider fortrængte Sprog. Derfor skrev vi paa det Dokument, der med Grundstenen blev lagt ned her i Jorden under vore Fødder:

»Danskhed i Slesvig, det er Trofasthed mod Landets Fortid gennem tusinde Aar!»

Saa indvier vi da vor skole:

*Her intet lader sig fremtvinge,
Og intet sker ved Kæmpehaand,
Men store Ting med Midler ringe
Udrette kan vor Herres Aand.
Han sætte selv paa Taget Krans,
Han fylder Huset med sin Glans!*

Vi beder om hans Hjælp til den Gerning, som her skal gøres. Vi beder om hans Velsignelse over dem, for hvem den skal gøres, og over dem, af hvem den skal gøres.

Fader vor.

Hermed være vor Skole indviet.

H. P. Hansen

Snart kan der flyttes ind. Uffe-Skolen på den bare mark 1935

*Kirkesalen
i den gamle skole
1935*

I løbet af 1935 havde Grænseforeningen rejst en ny forpostskole i Tønning. Ved indvielsen i oktober holdt jeg en lille tale, der gav anledning til en voldsom polemik fra tysk side både i aviserne og i en i 1936 af »Verlag Heimat und Erbe« udgivet anonym pjeces (forfatter: Landesbibliothekar dr. Volquart Pauls, Kiel) med titlen »Dänentum in Eiderstedt?«

»Det er os, der hører hjemme her!«

»Så er det da gået i opfyldelse, mangan god dansk mands og kvindes lønlige håb! Vor gamle grænsevold er ikke et sammensunket historisk minde blot. Der lever og virker et åndeligt Dannevirke. Det har altid været der, ringeagtet fra syd, og agtet ringe fra nord; men nu kommer Askepot til ære og vil tifold blive lønnet for sin trofasthed, sin kærlighed. For fem år siden rejstes vagttårnet i østfløjen; i dag indvies vagttårnet i fløjen i vest. Dermed er diget på ny sat i stand og agtet for sit værd – og så kan arbejdet begynde.

Det er hændt, at en og anden har næret tvivl om hensigtsmæssigheden ved at rejse vagttårne i syd. Det er udtalt, at de midler og kræfter, der er sat ind her, burde være sat ind længere mod nord, at man burde sikre og udbygge stillingen og gå langsomt frem, fod for fod.

For det første: Mens græsset gror, dør horsemor. Det er tvivlsomt, om de sydligste forposter ville have kunnet holde stillingen i ret mange slægtled endnu, dersom de ingen hjælp fik.

Og for det andet: Nævnte fremgangsmåde ville have været rigtig, dersom kampen drejede sig om en erobring af fremmed jord (jævnfør Italienerne i Abessinien, for ikke at tage mere nærliggende eksempler). Men det

er netop det, den ikke drejer sig om. Kampen står om frarevet jord, der skal opdyrkes påny.

Igennem århundreder har Vesterhavet bortrevet slesvigsk jord. I vore dage står kampen for at vinde denne jord tilbage. Da nytter det ikke at blæse på Vesterhavet og sætte ploven i jord i strandkanten. Havet skulle snart blæse igen og sætte en stopper for plovens gerning. Skal plovgerning lykkes, må havet bindes! Det skal have andet at tænke på end at forstyrre plovmandens værk. Diger må der til for havet at bides med, om plovmand skal gå i fred. Og digegerning var til alle tider bagtropens kald.

Vel kaldes vi Danmarks, ja nordens forpost, og navnet har god klang. Men ikke må det glemmes, at vi i virkeligheden er Danmarks bagtrop.

En forposts gerning er at trænge ind på fjendens område og bane vejen for hærens angreb; men her på gammel dansk grund, kan der ikke tales om angreb. Der kan i det højeste tales om et som forsvarsmiddel nødvendiggjort dansk modangreb.

Vort folk har været på tilbagetog, men bagtroppen blev. Den kendte sin pligt. Under sejt modstand lod den sig sønderlide af havets væld, lod sig nedbryde sten for sten. Den måtte se havet skylle ind gennem brecherne; men den ville, som bagtroppen ved Sankelmark, have stået til sidste mand, og den har været meget nær ved at sætte sin vilje under bevis.

Vort folk er ved at vågne. Modangrebet er ved at sætte ind. Bagtroppen har fået undsætning, og dens evne til digebygning er blevet betydeligt styrket, så styrket, at marsken nu utvivlsomt er plovmoden.

Den halvglemte bagtrop gives nu forposts navn. Nuvel, bagtrop minder om tilbagegang, forpost om

fremgang, for så vidt er det ret. Men aldrig må det glemmes, at i livtaget mellem nordisk og tysk kultur er vi den gamle, hjemmehørende, tilbageblevne bagtrop, der søger at holde den gamle stilling, ikke derimod en indført, fremskudt forpost, der skal forberede vold på fremmed eje. Forpost i den forstand hverken kan eller

Pastor H. F. Petersen med sine første tre konfirmander fra skoletiden. De var imidlertid ikke de første danske konfirmander i byen.

vil vi nogen sinde blive. Netop på dette sted, hvor vi står i dag, kan vi sige om os selv, hvad vi for længst burde havde sagt til tyskerne: Hertil, og ikke længere!

Når der fra tysk side ytres ønsker om en flytning af den nuværende statsgrænse, kan der fra dansk side kun gives eet svar: Et kort og skarpt, bestemt »Nej!» Når der fra tysk side kræves grænseflytning, kan der fra dansk side kun gives eet svar: Et lige så kort og skarpt, bestemt »nej!» Vil tyskerne endelig have grænsen flyttet, nuvel, så kan der kun være tale om at flytte den derhen, hvor den rettelig hører hjemme.

Det er en glædens dag i dag. Bagtroppen har fået undsætning, og nu er den styrket. Men dens gerning forbliver den samme, nu som tilforn: At dige mod det brusende hav for plovlandet. Og plovlandet er al den jord, der bebos af danske efter stamme og blod.

Så skal det da lyde i dag så langt over land, fra varme hjerner og ildnede sind: Danmark - tak! og til lykke - Danmark!«

Svend Johannsen

*Asger Kilde Jensen
med sit første elevhold
1935*

Den 20. oktober 1935 blev en stor dag for Tønning og Sydslesvig; det store skridt fra nord til syd var en kendsgerning. Skolen blev indviet, og jeg blev indsat som leder.

Det var en dejlig tid, jeg fik dernede, men jeg må indrømme, det var en hård tid. Det var jo lige i nazismens glansperiode. Det blev til kamp med tyskerne fra starten. Tyskerne havde åbenbart sat sig for at knuse skolen med det samme, men de glemte en ting: Det ville vi ikke være med til.

De begyndte med at slå vinduerne ud i skolen (med kartofler; sten er en mangelvare i marsken). Det kunne

være irriterende nok, men i den større sammenhæng betød det ikke så meget. Vi satte bare ny vinduer i.

Det økonomiske tryk og forfølgelsen var hårdt. Der er eksempler på udtalelser fra arbejdskontorer, at man kunne beskæftige, hvem man ville, om det så var socialdemokrater, marxister og kommunister, bare ikke danskere. Det var en hård linie, tyskerne havde lagt. Det blev ret så vanskeligt at få arbejde i Tønning og omegn. Det betød ikke, at de danske ikke blev tilbudt arbejde, men tit langt væk, somme tider i Holsten. Meningen fra tysk side var klar nok: Kunne de få fjernet forældrene fra Tønning, var der chance for, at familien flyttede, og

så kunne børnene ikke mere komme i den danske skole. Den tyske taktik mislykkedes; Tønningerne holdt ud. Efterhånden rettede forholdene sig. Vi protesterede hver gang, der var noget; avisomtale var tyskerne ikke glade for.

Sådan var der så meget, som det vil føre alt for vidt at komme ind på her. Det kommer nok senere, jeg er ved at samle stoffet til mine erindringer fra den tid, der kommer en hel del med. Jeg håber, jeg når det.

Ellers førte meget af det, der skete, til mere eller mindre voldsomme sammenstød med tyskerne; jeg holdt mig ikke tilbage, jeg svarede igen.

Det var særlig en historie med et pas, som tyskerne ikke ville udstede til den lovede tid. Jeg ringede til regeringen i Slesvig og skældte ud over det. Vi fik også passet et par timer, før bussen skulle køre, børnehaven skulle på ferie i Visby ved Tønder.

Men da beklagede tyskerne sig over mig. Det kom fra Berlin til Grænseforeningen i København, som officielt stod for skolen. Tyskerne sagde, at hvis det gentog sig fra min side, måtte de overveje at tage opholds- og undervisningstilladelse fra mig. (Det vil sige det samme som at smide mig ud). Nå, det ville ikke betyde så meget, den danske skole ville stadig være der, der ville bare komme en anden derned i stedet for mig, og jeg fik nok noget at lave.

Ellers var der meget andet. Noget af det mærkeligste, jeg har været ude for fra tysk side, er dette:

En dag fik jeg brev fra landråden. Han indbød mig til en samtale på hans kontor. Han skrev ikke noget om, hvad det skulle gå ud på. Jeg gik derned for at høre, hvad han ville, men jeg blev meget forbavset, da jeg kom ind på kontoret, der var måske en snes mennesker, det har nok været spidserne fra Tønning og delvis Ejdersted.

Landråden bød velkommen og begyndte med at sige, at han syntes, det var kedeligt med strid mellem danske og tyske. Han havde et godt samarbejde med danskerne i grænsevandskommissionen, det skulle også kunne lade sig gøre i Tønning. Ja, svarede jeg, det skulle ikke være

nødvendigt med strid. Man kunne let undgå det ved at følge loven. Den siger klart og tydeligt, at tilhørsforhold til et mindretal ikke må undersøges eller efterforskes, det er privat.

Ja, sagde han, det er rigtigt, men han syntes, der var for mange i mindretallet, som ikke var ægte danskere. Han ville foreslå, at danske og tyske satte sig sammen og fandt ud af, hvem der kunne være med i mindretallet og have børn i skolen. Så ville skolen få fuld frihed. Men så måtte det også være slut. Jeg spurgte: Slut - med hvad? Ja, sagde han, med mere tilgang. Jeg sagde til ham: Hr. landråd, jeg tvivler ikke på Deres gode vilje. Jeg skal forelægge Deres mening, men jeg kan godt sige med det samme, Deres forslag har ingen chance. Vi følger loven, vi står på lovens grund, og det vil vi blive ved med. Så gik jeg, samtalen var slut. Det var vist kun landråden og mig, som sagde noget, alle de andre sagde ikke et ord.

Hvad tyskerne egentlig ville, er jeg aldrig blevet klar over, om de ville isolere mindretallet (skabe en slags dansk ghetto) ved jeg ikke, jeg har aldrig hørt om det før eller siden. Om tyskerne ville prøve i Tønning for at se, hvordan det ville gå, ved jeg ikke. Men mærkeligt var det.

Alt det andet lader jeg ligge. Skolearbejdet gik sin gang, det havde jeg megen glæde af.

Jeg vil slutte med at ønske skolen i Tønning til lykke med de første 50 år og sige lykke til til de næste 50.

Asger Kilde Jensen

Forste gang, vi kom til Tønning, var i anledning af skolens indvielse. Samtidig blev »Hermann Göring-Koog« indviet, så vi var i bilkø fra Husum.

I foråret 1939 henvendte Daniel Petersen, Vesterholt, sig til os. Damkjær Poulsen, vor kollega fra Ansgar-Skolen havde trukket sin ansøgning som lærer ved den danske skole i Tønning tilbage. Lærer Kilde Jensen og børnehaveleder A. Damkjær Poulsen skulle rejse.

Vi sagde ja, og min mand tog afsted med en klapseng på biltaget, en måned før børnene og jeg kom, da Kilde Jensen ikke var taget afsted endnu.

Den første hilsen, han fik morgenen efter, var at Kilde Jensens meget store hund »Solo« slikkede ham i ansigtet!

Det var et svært job.

De danske medlemmer var skarpt delt i to lejre; den ene gruppe havde anklaget den anden.

Snart efter måtte også Ejdersteds vandrelærer Skat Lindhart rejse. Vor præst, Waage Beck fra Flensborg, fik ham over grænsen.

Inden vi kom, var en del børn meldt ud. Fædre af børnerige familier havde man givet arbejde i Kiel og

*Undervisning i
den første skolebygning*

Hamburg, og de fik snart anvist lejligheder også. Alt var godt planlagt!

Der var 14 børn tilbage plus vor egen datter Tove. Om to elever, der var tilmeldt, stod der en hård strid. Gynter Wiese fra Fæstningsgade stod under »Jugendamt«, og de ville ikke give lov. Men ved advokaterne Ravn og Johannsens hjælp lykkedes det at beholde ham.

Værre gik det med Hedwig Schardelmann, hvis far var fisker i et lokalt firma. Wilhelm Schardelmann ville blive arbejdsløs, hvis hans datter kom i dansk skole. Hedwig kom først i vor skole i 1945.

Jeg blev ansat som børnehaveleder og underviste i sang og tysk, støttet kraftigt af distriktsskoleinspektør Dirks.

Ved siden af undervisningen var vor største opgave at få de to hold forenet. Vi inviterede dem hver onsdag aften til samvær med tedrikning. Damerne lavede håndarbejde, og mændene spillede kort. Min mand, der ikke forstod sig på kortspil, fik lært »Schafskopf«. Sangbogen blev flittig brugt. Fru Adam kom tit med strikkegarn, hun nylig havde trevlet op - der var ikke råd til nyt garn.

Vi fik inviteret Anna Kjems, og kvindeforeningen blev oprettet.

Pastor Waage Beck fik at vide, at han inden 14 dage måtte forlade Sydslesvig. En stikker havde hørt, at han talte nedsættende om nazisterne. Waage Beck tog til Fanø i sit sommerhus. Han kom senere til Skagen som præst og senere provst.

KFUM-sekretær Køster fra Flensborg overtog konfirmandundervisningen og fik oprettet et spejderkorps - »de grønne«. Det var dog kun en midlertidig løsning.

Efter at Martin Nørgaard blev ordineret, blev han også vores præst i Tønning. Han kom en gang om ugen over Ladelund til os og måtte overnatte. Han kom de først år med tog - en enkelt gang cyklende. Jeg glemmer ikke, da han en dag ikke kom lige ind, som han plejede, men blev stående og ringede kraftig.

Han havde en sæk, der bevægede sig, i hånden. Han

kom fra Sønderløgum og havde en kalkun med til os. Det var i december måned, og det skulle være vores julesteg; derfor levende.

Organist Betty Skott fulgte som regel med præsterne, når vi havde indbudt til gudstjeneste.

Uenigheden mellem de to lejre mindskedes. Vi besøgte jævnlig alle familier, ca. 35. Vi skulle bare passe på, at vi ikke besøgte den ene oftere end den anden.

Vi kom tit, for ikke at sige hver aften en tid, hos Paul Hansens i deres kælderrum og hørte BBC fra London, og vi havde det rart med Nielsen, foreningens formand.

Allerede den første sommer var skolen inviteret til »Hvide Klint« ved Frederiksværk af lektor Palle Berg Sørensen, der var formand for den nordiske lejrskole. Det var dejlige uger, vi tilbragte der.

Efter krigsudbrudet i september mente Bernhard Hansen, der dengang var rektor ved Mulernes Legat-skole i Odense og skolekonsulent for de to skoler - Slesvig og Tønning, som stod under Grønseforeningen - at krigen ikke kunne vare ret længe mere. Han fik Slesvig anbragt på Danebod og vi kom til Rønshoved Højskole.

Her mødte vi første gang Flemming Møller, der kom hjem fra København, hvor han var student.

Vi kom hjem efter en månedstid, og krigen rasede stadig.

Da det forlod, at man måtte få russiske krigsfanger til at hjælpe sig med havearbejde og lignende, bad vi om to. Den ene var lærer fra Tomsk. Den anden, en ganske ung mand på 17-18 år, havde fået sit ene øje skudt ud, og det var ikke blevet behandlet. - Det væsentlige for os og for dem var, at de fik mad og god behandling, selvom vi ikke rigtig kunne tale med dem.

I fyringsrummet havde min mand sat to brikse op til de to mindste, og så blev de båret ned, når der var luftalarm. Dette tilflugtssted brugte vi nu ikke tit. Det var gået op for os, at vi højst sandsynlig ville drukne, hvis der gik en bombe ned i huset, da der ved siden af fyr-rummet var en stor regnvandopsamler. Så vandrede vi hellere ud ad Husum landevej.

*Den danske skoles
elever blev ikke
forskånet.
Karl Heinz Frank
(bagerst) blev på
slagmarken*

I 1942 fik vi en dag besøg af Joh. Volquardsen fra Tetenbüll. Han var hjemme på orlov og indmeldte sig i vor slesvigske forening. Han blev efter kapitulationen digegreve og os alle en god ven.

Albert Clasen, som vi ikke kendte fra før, skrev gode feltpostbreve til os. Det var altsammen med til at give os mod til at holde ud.

Der kom engang imellem budskab om, at den ene og anden var faldet. Det var smerteligt. Hårdt traf det os, at vores gamle elev, Paul Hansens søn Georg, kun 18-20 år, var faldet. Han tog grædende hjemmefra i sin tid.

Skolen mindedes ham ved en sammenkomst.

I 1944 ventede jeg barn nummer fire. Englænderne med deres bombelast på vej til Kiel fulgte Ejderstrøm-

men, og der faldt bomber undervejs. Victoria-hotellet ved havnen blev totalt ødelagt. Jeg blev bange, og da skolen var blevet lukket, tog vi til Karup, min mands hjemby, først i december. Ellen blev født den 28. 12. 1944. Først i januar 1945 tog vi tilbage til Tønning (det tog tre dage). Skolen var stadig lukket.

En sen aften fik vi besøg af en lægefamilie med 3 børn fra Berlin. De var på flugt og havde forgæves opsøgt mange tyske hjem. De græd alle fem, og da vi havde de to tomme klasseværelser nedenunder, fik de lov til at blive, hvis de ville love os at flytte, så snart man igen gav os lov til at åbne skolen. Det løfte holdt de. Da skolen igen blev åbnet, tog familien Schuppau afsted og fik indrettet sig i en barak.

Tyskerne i byen ville ikke hilse på os, men min mand var stædig - blev ved at »hatte«, når vi mødte folk, vi efterhånden kendte lidt til. Med tiden fik han dem til at hilse igen, kun een, borgmester Gerlach, ville ikke. Skammeligt, at jeg ikke har gemt den filthat, han dengang fuldstændig sled i stykker.

På den tyske skole - vor genbo - sad russiske krigsfanger, og de sultede. Vi opdagede, at de tog kartoffelskræl i vores affaldsspand, men hvordan kunne vi hjælpe? Det var strengt forbudt. Når vi om aftenen så nogle stå på den anden side af gaden, gik min mand ned og lod et par rugbrød falde eller cigaretter. Det forslog bare så lidt.

Vores bil, der havde stået klodset op i en garage i Padborg siden 8. april 1940, blev givet fri efter kapitulationen, og vi kunne hente den hjem. Vi fik den indregistreret i Kolding amt.

Sydsløvighjælpen kom i gang. Min mand blev repræsentant for sydvest-kredsen og fik derfor benzintildeling, så vi kunne hente madvarer fra Danmark i Flensborg.

Vi fik koner til at hjælpe os, så vi fik kogt mad til eleverne. Det var gerne »Eintopf« og der blev kogt i vor gruekedel i vaskehuset. Madfordelingen til de danske familier foregik også herfra.

Nu var grænsen åben, og vi fik besøg nordfra. Vort hjem var som et dueslag. Der kom mange gæster, og de fleste havde noget med - tit »mangelvare« for os.

Således kom Niels Finsens datter og svigersøn med sytråd, som jeg har en enkelt rulle af endnu. Andre kom med salt, altsammen noget vi manglede. Sundhedstjenesten kom i gang, og brødrene Vermehren var hyppige gæster på skolen.

Elevtallet voksede, og vor spisestue blev til klasseværelse. Vi måtte kun tage dem, der kunne bevidne, at de havde rødder nordpå:

Adgangen til SSF-Skolerne er underlagt Undervisningsministerens Efterprøvelse. Ved Anmeldelsen af et Barn til en SSF-Skole skal den opdragelsesberettigede udfylde hosstaaende Anmeldelsesblanket:

Anmeldelses-Skema for Skolebørn

Navn
 Fornavn
 Forældrenes Bopæl
 Fødselsdato
 Barnets Fødested
Medlemsskab i Sydsløvigsk Forening
 Er Faderen Medlem af SSF?
 Er Moderen Medlem af SSF?
Afstamning — skal kun besvares af Ikke-Medlemmer af SSF
 Faderens Navn
 født i
 Bedstefaderens Navn paa Faderens Side
 født i
 Bedstemoderens Navn paa Faderens Side
 født i
 Moderens Navn
 født i
 Bedstefaderens Navn paa Moderens Side
 født i
 Bedstemoderens Navn paa Moderens Side
 født i
Tidligere Medlemsskab i Partiet — skal kun besvares af Ikke-Medlemmer af SSF
 a) Var Faderen Medlem af NSDAP?
 Var Moderen Medlem af NSDAP?
 b) Af hvilke tilsluttede Organisationer var Faderen Medlem?
 Af hvilke tilsluttede Forbund var Moderen Medlem?
Skolegang
 Hvilke Skoler har Barnet besøgt?
 fra til
 Rigtigheden af foranstaaende Oplysninger bevidnes:

 Faderens, Moderens eller
 Formynders Underskrift

*Kølvraa og hans
elever er klar til at
flytte ud af
den gamle skole 1952*

Vi blev flere lærere. Astrid Schjødt Pedersen og Emilie Lundbjerg kom, senere Anna Holmgård og Walter Lorenzen. Hvor var det dejlige tider med al den fremgang. Flemming Møller var den første, der kom, allerede før jul i 1945. Han var først ansat som vandre-lærer i Ejdersted.

Englænderne behandlede os som privilegerede. Colonel Steel besøgte os og spurgte, om vi ikke havde brug for mere plads, f. eks. til børnehaven. Vi fik tilladelse til at overtage det forhenværende »Hitlerjugendheim«. Vi glædede os over det, og Peter Clasen ville hjælpe os med flytning af børnehavens møbler og billeder. Vi kom imidlertid ikke til at flytte. Stemningen havde vendt sig.

Den samme hr. Steel kom nogle dage senere med borgmester Dölz – vor gode bekendte fra krigens dage. Steel spurgte Dölz, om de da ikke også kunne bruge bygningerne. Vi fik dem ikke. Men vi fik de finske barakker – 6 klasseværelser og 1 hus – til børnehaven. Vi lejede grundstykker hos vor nabo, enkefru Hansen.

Lærerlejlighederne var trange, tit kun en enkelt stue. Men vi havde jo en forholdsvis stor lejlighed. Her samledes vi alle, også sygeplejersken Vera Stage, hver aften, hvis der ikke var andet (møder og lignende) vi skulle passe. Det var dejlige timer, som jeg aldrig vil glemme.

Vi drøftede mange ting – fik lidt til kaffen eller teen, som vi eller en af lærerne havde kunnet »skaffe«, for

rationeringsmærker var knappe. Efter kaffen kom højskolesangbogen frem, og vi sang!

En overgang tog vi »fat« på en forfatter og prøvede at kommen igennem, hvad han eller hun havde skrevet.

Så skulle vi hjælpes ad med at »finde« byggegrunde til nye skoler ud over Ejdersted – der, hvor der nu var kommet ønsker frem fra forældrekrede. Og der skulle findes en byggegrund til vor egen nye »Uffe-Skolen«, som vi var enige om, at den skulle hedde, for i 1950 havde vi ca. 450 elever.

Garding og Welt skolerne begyndte i 1948, St. Peter 1951 og Tating i 1953. Den nye Uffe-Skole blev indviet i 1952. Kunstmaler Ernst Goldschmidt malede et billede af Uffes kamp på Ejderøen, men kort før afsløringen døde min mand.

Grete Kolvraa

Kalkunen

Det var i vinteren 1942, at jeg begyndte mit arbejde som cyklende præst for landmenighederne i Sydslesvig. Blandt de 9 menigheder, som jeg skulle betjene, var også Tønning. – Var der en mulighed for at nå til Tønning med tog, så var det unægteligt den letteste måde at nå derned; men togforbindelserne var usikre, og det hændte også, at toget blev beskudt af fremmede flyvere, så vi måtte ud på marken og gemme os. Men ellers så havde jeg cyklen og nød i alskens vejr turen til Tønning fra Flensborg.

Nu mange år efter står disse lange ture ad elendige veje i min erindring, som lykkelige oplevelser. Dels var der jo mange afstikkere undervejs til gårde, hvor jeg vidste, at der boede danske, dels kom jeg også gennem Husum, hvor jeg også havde fået opgivet nogle adresser, jeg trygt kunne holde mig til. Og så ikke at forglemme Frederiksstad, hvor både by og mennesker var et helt spændende kapitel for sig. De sidste kilometer til Tønning kunne let blive trættende, ikke mindst når vestenvinden var stærk, men det føltes ikke, efterhånden som jeg nærmede mig Tønning og vidste, at her var venlige, danske venner, der ventede på mig med konfirmander, spejderarbejde og gudstjeneste. Og kom jeg træt, sulten, forfrossen eller søvrig frem, så var det alt som taget fra mig i mødet med skolelæreren og hans familie – ja og så alle de andre, som tog vel imod den danske præst. Havde jeg ikke mødt al den tilid og godhed, så ved jeg ikke, hvordan jeg skulle have kunnet holde til de mange krav.

Ofte venter man på en lejlighed til at kunne få sagt en varm tak. En sådan bød sig ved slutningen af krigen – julen 1944. På en gård nord for Sønderløgum, hvor jeg havde holdt møder, købte jeg en kalkun. Det var forbudt at holde kalkuner, det var forbudt at købe dem, at transportere dem etc. Jeg fik dyret i en sæk. Cyklede til Agtrup, og undrede mig over at andre, som var undervejs, hilste venligt på mig. På Agtrup station opdagede jeg, at der var hul i sækken, og det havde kalkunen fundet og stak sit ejendommelige hoved frem.

Derfor de mange, venlige hilsner undervejs. Jeg vovede mig med toget, sækken blev lagt under bænken og tumlede af og til lidt rundt. Det gjorde den også, da konduktoren kom. Han så og så alligevel ikke, kneb det ene øje i og sagde: »Nå, heller ikke noget med i dag, hr. pastor?« – Og jeg kneb et øje i og svarede: »Nej, heller ikke i dag, hr. konduktør«. Vi kom til Flensborg, slap vel igennem kontrollen – og den næste dag fortsatte vi til Tønning på cykel.

Ind imellem havde kalkunen hovedet ude af hullet i sækken og nød åbenbart den lange tur gennem et efterårsgråt landskab – og de mennekser, vi mødte undervejs, lukkede det ene øje og smilede forstående, kun i Husum lukkede en betjent begge øjne og så den anden vej. Den, der ikke har set noget, ved heller ikke noget.

Og vi nåede frem til skolelærerens i Tønning. Jeg listede op af trappen til lærerens lejlighed, tog kalkunen ud af sækken og lukkede den ind. Det varede ikke længe, så lod der skrig og glad latter over den forpjuskede skabning, der stolt spankulerede rundt i stuerne. – Overhovedet var det den skønneste oplevelse at høre børn le, på skolepladsen, i skolestuen og i lærerens hjem. Hørte vi den, så var den med til at befri os fra de tunge byrder, vi måtte bære. Latter og gråd afløste hinanden – men børnenes glade latter var befriende, den gav os nyt håb og nye kræfter. Kræfter, både åndelige og legemlige, havde vi brug for, det gjaldt også præst og lærer. Ofte var jeg ved at gå i stå, ikke mindst i slutningen af krigen, hvor vi vidste besked om to koncentrationslejre i landsdelen: Ladelund og Svesing, og jeg personlig måtte opleve stor ydmygelse fra Gestapo's side – og værst af alt, mit møde med de mange hjem, hvor fædre og sønner var meldt savnet, såret eller faldne.

Men minderne fra et lærerhjem, fra skolestue og kirken i Tønning fortæller om børn og lærere, som i en tid, der hører til den sværeste, vi har oplevet, bød det onde trods ved uførtrodsent i pagt med livets sande værdier at leve et jævnt, dansk menneskeliv.

Martin Nørgaard

Lærerinde Anna Holmgaard har opbevaret disse to stile. I 8. klasse kan man tigtignok udtrykke mere end i fjerde!

Tønning, 10. 9. 1947

Min Sommerferi i Danmark.

Jeg var meget glad, da jeg fik det at vide at jeg skulde 7 Uger til Danmark. Jeg skulde hen til en Præstefamilie Neergaard de boede i Lauerbjerg ved Randers. Lauerbjerg er en lille fine Landby. Vi skulde køre fra Tønning om Natten kl. 2 med en Bil, ogsaa fra Flensborg til Danmark, det var en meget fint Rejse med Toget vi saa mange Store Byer, Marken, Kornet og altid saa vi vort Dannebrog vi lerte rigtig Danmark at kende. I Aarhus fik jeg den første Ispind den smagde saa godt at jeg skraks købte den anden. Da vi nu endelig var i Lauerbjerg var jeg saa Tørstig og Sulten at jeg skraks fik noget at Spise. Og den næchte Morgen da jeg vaagnede i mit danske Seng saa var jeg saa Lykkelig! at jeg i et nu aabnede Vinduet og den fineste Duft og Luft kom in i mit Verelse det var en rigtig Danskemorgen. Mennesker lerte jeg hurtig at kende og de var alle saa godt til mig. Vi havde en stort Have med mange Træer, Planter og Blommster. Hver Morgen hang vi Dannebrog ud saa maatte jeg gerne hjælpe. Og den første Søndag saa fik jeg Lov om at komme med i Kirke oh hvor var den køn og fint og rent jeg har aldrig set saadan en fint Kirke.

Altarbillede viste Den fortabte Søn den var meget smuk Kirken var hver Søndag fuld af Mennesker. Min Plejefar han prædigde selv. De havde 4 Børn Bodil, Tyhra, Cirsta C Johan. Jeg arbejdede ogsaa med i Haven, jeg gav Blommsterne Vand og rivede Jordan fint.

Hver Morgen hentede jeg Mælk der havde jeg næmblig stor Lyst til. Vi havde en fint hvid Hund han hed Jeppe han kunne jeg ogsaa godt lide. Jeg sov med den yngste Datter Bodil paa et Verelse paa Vægen hang der mange Billeder fra hvort Kongepaar og mange Tegninger fra gamle Kirker. Hvort egen Kirke den stod fra 1860 Aar. men den var saa fint Kalket at jeg tenkte den stod kun 2-3 Aar. Jeg saa mange gamle Stene og Minde fra Fri-

hedskæmperne og fra Valdemar Atter tiden. Ogsaa Folk lærte jeg at kende, de sagde til mig at jeg talte godt Dansk og saa kom der en Dag en Mand til mig og han spurgte: »hvad jeg troede fra Südslesvig? ja sagde jeg vi i Südslesvig haaber allesammen at den Dag skal og maa komme tilbage til Danmark, saa var han meget glad og jeg sagde at Skoleborn deres Forældre alle lære at snakke Dansk og han var meget glad for det her. Vi havde altid godt Ver der men kun en Nat kl. 1/2 5 saa kom der ordenlig Tordenevr og jeg var saa bange saa krøb jeg hurtig in til Fru Neergaard.

Ogsaa gik det Ugen om Ugen og den konne Ferie var skraks forbi hver Sondag gik jeg og hele Familien i Kirke og om Sondag Eftermiddag saa gjorde vi en fint Sygletur til Skoven vi tog Kager og Kakao med og Is og Boljer oh det var saa dejlig. En Nat så lejede vi i Haven Indianer Maanen skinnede og de var saa skilde omkring vi lejede saa godt.

Og nu vil jeg gerne slutte ellers bliver mit Hjerter nok saa stort jeg husker de fine Dage de 5 Uger gik saa hurtig om og jeg kunde ikke Tro det at jeg skulde hjem. Og jeg skal aldrig glemme den fine stille Landby med lille Kirke, den Klang fra Kirkeklokken var saa fint og smukt at jeg altid husker den.

Nu haaber alle Südslesvigerne at Danmark og Südslesvig skal og maa blive Dansk igen og at det blive en rigtigt frit Danmark.

Menighedsplejen og tøjjordningsgruppe 1952

Ferie Tiden i Danmark 1947

Marlene Asmus, elev i 8. klasse.

Jeg var paa Sommerferie paa Sjælland i Undløse
 for Sølleuse Manden jeg var hos hed Jens Larsen
 han er Boelsmand og havde 7 Børn. Jeg trak
 Hoerne ind.

Lærerne

Med dem skulde jeg jo i Virkeligheden have begyndt min Beretning. De er Skolernes første og sidste, Temp-lets Bærere.

Engang sidste Sommer ønskede en af vore engelske Officerer at inspicere en af vore nyopførte Barakker. Med sine livlige Farver lyste den os i Møde paa lang Afstand. Alt var i skønneste Orden; men beskedent og primitivt var det naturligvis alt sammen. Saa var vi færdige og skulde til at gaa. Vi var lige kommet ud af Lærerens Køkken og stod i hans lille Forstue, da Office-ren vender sig om mod mig og spørger, om det skyldes min Overtalelsesevne, at det har været muligt at faa Lærere ned til Forhold, der minder ham helt om hans Drengaaars Læsning af Nybyggerne i Kanada. Jeg takker ham for de Evner, han synes at tillæge mig, men kan forsikre ham med god Samvittighed, at Lærerne alle Vegne har meldt sig selv. Selv om det havde været rimeligt, om vi var gaaet ud med en Lygte for at finde vore Lærere, der dog saa afgjort er Skolens vigtigste Fag, har det været ganske overflødigt. Lærerne er kommet af en indre Trang til at være med i Arbejdet, til efter Evne at gøre deres for at afbetale Danmarks Gæld til en vildført Befolkning. Min Officer synes ikke helt at være overbevist, og saa sætter han direkte ind paa et Realpunkt, Lærernes Lønninger, og spørger, om det saa ikke er Lønnen, der frister, og saa staar vi lige over for det store Universalpunkt i Livets store Kapløb for de mange, mange: Pengene!

Det var med Stolthed, jeg kunde svare, at der endnu ikke var kommet en eneste Lærer til Sydslesvig, der vidste, hvad han skulde have i Løn, før han var herved, og at langt de fleste slet ikke havde berørt dette Spørgsmaal i deres Ansøgning.

Saa holdt Diskussionen op. Han afsluttede den selv med at sige, at han saa kun havde een Forklaring paa, at Lærere i hundredevis var draget herved: Missionssindet over for Opgaven. Jeg modsagde ham ikke, tværtimod, jeg lod det blive staaende som den smukke Udklang af

vor Debat, det var. Men til mine Kolleger vil jeg saa kun sige dette: Lad enhver af os prøve sig selv.

Skoledirektør Bernhard Hansen i sin beretning 1945-47

Ja, det var en herlig tid

Født i et kloster (nemlig det ved Løgumkloster Kirke), opvokset i et fængsel (min fader var arrestforvarer i Tønder), flere Sydslesvig-ture med statsskolens gymnastikhold og lærereksamen fra Tønder seminarium (Claus Eskildsen); med den baggrund er det vel givet, at man måtte havne som lærer i Sydslesvig! Det gjorde jeg i hvert fald.

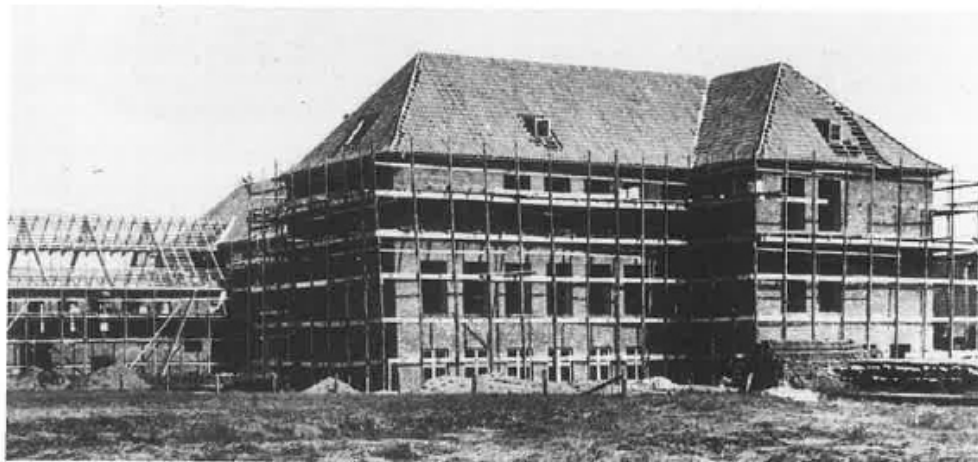
Da jeg omtalte mine planer for fremtiden til Nic. Büchert, klassekammerat på seminariet bemærkede han: »Hvis du nærer den mindste smule tvivl - så bliv væk!« Mon han var klar over, at selv med en nok så fast overbevisning, vil tvivlen dog af og til melde sig?

Kort og godt: Jeg sendte Bernhard Hansen min ansøgning, og en dag i juli 46 rullede jeg over grænsen på min Nimbus. Ankommet til Riddegade 27, Dansk Skoleforenings kontor, blev jeg anmodet om at tage en passager med. Jeg fik fjernet min bagage fra bagsædet (det »englænderne« tillod os at medbringe!), Anna Holmgård hoppede op, og BH himself hjalp med at binde vores begge to's pakkenelliker fast, hvor der var en ledig plads. »God tur, kørsigtigt!« Jeg gjorde mit bedste, og således nåede to nybagte sydslesviglærere deres fremtidige virkested: Tønning.

»Sagen Sie uns bitte, wo die dänische Schule liegt«, spurgte jeg en mand i udkanten af byen. »Jo, De skal dreje til højre ved næste hjørne, så ligger Uffe-skolen lidt længere fremme!« - Mange år efter fortalte min svigerfar, at det var ham, jeg dengang havde spurgt om vej.

Den første tid i Sydslesvig var streng og dejlig. Streng, fordi krigen havde sat sine dybe spor og dejlig, fordi håbet om en lysere og lykkeligere fremtid prægede tilværelsen, så glæde, taknemmelighed og hjælp-

Den nye
Uffe-Skole rejses

somhed var daglig kost, som fik mange vanskeligheder til at glide ned og fik modgang til at synes ringe.

Jeg kom til at bo hos snedkermester Gesler oppe på loftet. For at komme til mit værelse, måtte jeg over et loftsrum fyldt med ligkister, fra mit vindue så jeg ned i gården, hvor den trehjulede ligvogn holdt. Her boede jeg ganske udmærket hos flinke og rare mennesker i tre år.

En sammenligning mellem skolen dengang og i dag giver kolossale forskelle: Bygningerne var træbaracker, og der var meget lyd mellem klasseværelserne. Klassekvotienten lå omkring 40, kun få i klassen forstod dansk, ældste klasse rummede elever mellem 14 og 17 år. Af hjælpemidler havde vi tavle og kridt. I tilslutning til undervisningen var der hver dag uddeling af skolemad med levertran.

I Tønning var vi så heldige at kunne låne den tyske skoles gymnastiksal og sanglokale nogle eftermiddage om ugen. Den tyske rektor var os ikke særlig venligsindet. Når sangkorret skulle øve, mødte vi ofte lukkede døre. Husmesteren beklagede: Kun rektor havde nøglen. Jeg i gallop hen til rektor privat. Konen be-

klagede: Manden var ikke hjemme. Så var der kun en mulighed tilbage: At opsøge et bestemt værtshus! Dog har jeg kun en gang fået nøglen på den måde. Senere gjorde jeg mig til vane at have en hjemmelavet dirk i lommen. Også den løsning gav kun bonus en gang, og det medførte, at jeg modtog en skrivelse fra borgmesteren (han var dansksindet) med besked om det forkasteligere i at bruge dirk og med løfte om, at sanglokalet for fremtiden var ulåset!

Brevene hjem fra Sydslesvig gemte mine forældre, og efter deres død har jeg fået dem igen. Jeg plukker lidt i dem. Det første er fra årskursus i sang og musik 1945-46.

København, 16. 3. 46. »Nu har jeg fået Besked fra Sydslesvig, om at kunne komme til Tønning, og jeg har sagt ja og sendt mit Pas. Jeg glæder mig dertil. For Tiden er der godt 100 Børn og 4 Lærere; men der er tilmeldt 300 nye Børn og 4-5 Lærere; saa gaar ca. 1/3 af Byens Børn i dansk Skole!«

Tønning den 14. 8. 46. »Liebe Eltern! Zum ersten Mal muß ich jetzt auf Deutsch an Euch schreiben. (Et for-

langende af englænderne; senere breve gik derfor i reglen med kolleger, der havde tilladelse til at passere grænsen). Das ist ja stark genug – aber los: Heute haben wir uns angemeldet und Lebensmittelkarten bekommen, die meisten wieder abgeliefert zu die Frau, die für uns Mittag macht. Gestern haben wir für 4,600 Mk. Lebensmittel hier in der Schule verkauft. Ich habe Kartoffelmehl, Soda, Backpulver, Waschpulver, Seife und Wix ausgeliefert – und dafür ein Floh bekommen! Ich hab's also sehr gut. Die herzlichsten Grüsse . . .»

Tønning, den 7. 9. 46. »Vore Møbler og andet Flyttegods kommer om ca. 3 Uger, efter hvad de siger på Kontoret i Flensborg. Her regner det for Tiden. En Aften slog Lynet ned i Møllen, den brændte fuldstændig. Det var et pragtfuldt Syn. Brandvæsenet var meget længe om at få Vand i Sprøjterne. Der var nogle, som benyttede sig af Lejligheden til at stjæle af Melet, som blev reddet ud af Møllen!«

Tønning, den 26. 9. 46. »Vi får ikke Lov at komme over Grænsen før Juleferien. Jeg savner derfor et Par nye Sko; vil I købe et Par brune Nr. 40 og sende dem. Ellers savner jeg intet. Skønt, I har jo mine Mærker; vil I sende en Pakke med Smør, Kaffe, Fedt, Sukker, Skinke, Spegepølse, Kaffeestatning og Småkager! I maa lægge Pengene ud, til jeg kommer hjem.«

Tønning, den 25.10.46. »I Dag hørte jeg at mine Møbler skulde komme i Løbet af en Uge. Det bliver rart at få sine egne Sager; især savner jeg Klaveret og Radioen – og mine Bøger!«

Tønning, den 10. 11. 46. »Møblerne er ikke kommet. Efter hvad man hører, er Ansøgningen afslaaet! På Søndag skal jeg have Forældrefest i min FDF-Kreds her – med rigtig Kaffe og Kage (det fik jeg af FDF Orkestret, som gav Koncert her i deres Efteraarsferie)«.

Tønning, den 26. 4. 47. »Har I faaet mit Brev med Besked om, at Møblerne nu endelig er kommet? Jeg synes, jeg har fået mig pænt indrettet. Ja, så døde Kong

Kristian! Vi synes jo, at han burde have oplevet Sydslesvigs Genforening, men det skulde nu ikke være. Valget hernede gik godt! I Ejdersted har vi over 80% af de hjemmehørendes Stemmer.«

Tønning, den 6. 6. 47. »Kære Forældre! Tak for Flæskepakken. Det glemte jeg vidst i sidste Brev? Den tog en Uge om at komme hertil og gik jo til Betaling på Reparation af Biltaget.«

Det at betale med naturalier var jo før pengereformen; da kunne man intet købe af betydning udover de rationerede fødevarer. For at få film måtte jeg aflevere nogle stykker håndsæbe fra Danmark. Havde vi møde om vinteren, var en del af betalingen til hotellet, at vi leverede briketter – alligevel var det bedst at beholde frakke og tørklæde på!

Jeg husker særlig en aften i Hamburger Hof. Salen var fyldt af forventningsfulde mennesker, skoleinspektør Kølvrå var mødeleder og lidt nervøs efter en telefonbesked: Gæsterne fra Danmark, som skulle underholde havde fået »Reifenpanne«, men kørselstjenesten var undervejs med reservedæk! »Du er jo sanglærer. Kan du ikke synge lidt med dem?« Hvad skulle jeg stille op med 2-300 mennesker – uden sangbøger og hvor måske 30 forstod dansk? »Jeg elsker de grønne lunde«, klassikeren, som en hel del kunne udenad, varede jo ikke evig! Kanon'erne reddede mig. Inden længe gængede salen i takt til »Rosen fra Fyn«, »Jeg gik mig ud om kvælden« og »Jens, i morgen er det markedsdaw«. Da den sidste var fyret af, kom de længe ventede, mødet kunne begynde!

I det hele taget var sangen en uvurderlig hjælp i arbejdet, både fællessangen og snart også korsangen: 60 piger og drenge i Uffe-Skolens kor og 80 medlemmer i det blandede kor har været til glæde for sig selv og andre ved utallige lejligheder – for slet ikke at nævne vore gode ture til Danmark!

Ja, det var en herlig tid. Men er tiden i dag i grunden så tosset?

Walter Lorenzen

Det danske Aarsmøde i Tønning

DEN 12. JUNI 1954, KL. 20,00

HAMBURGER HOF

- Program:** Odense Harmoniorkester spiller
Fællessang: Jeg elsker de grønne lunde . . . (Nr. 4)
Velkomst: Otto Andresen, Johannes Abraham,
Sekretær Boy Koch
Tønning Berneorkester underholder
Folketingsmand Jørgen Gram taler (25—30 min.)
Fællessang: Venner ser paa Danmarks kort . . . (Nr. 6)
Gæsterne taler
Tønning Folkekor synger
Carsten Boysen, Risum, taler paa dansk og paa
tysk (15 min.)
Fællessang: Der er et yndigt land . . . (Nr. 7)
Odense Harmoniorkester spiller
Hilsen fra Danmark
Fællessang: Kongernes Konge (Nr. 8)

Efter mødet spilles op til dans

Fahrplan auf der Rückseite

Tønning Folkekor

Når Uffe-Skolen i 1985 fejrer sit 50-års jubilæum er dette mere end et skolejubilæum. 1985 er også jubilæumsår for andet dansk arbejde i Tønning.

Jeg prøvede i foråret at finde ud af, hvornår man var startet med dansk korsang i Tønning og havde i den anledning kontakt med gamle kormedlemmer, som har været med fra den første begyndelse. Desværre foreligger der ingen protokoller eller beretninger fra den tid, så derfor kan denne beretning ikke blive objektiv historisk. Hukommelsen er kort – det er min også. Derfor må min beretning blive et »set i erindringens lys«.

Jeg ved, at familien Kolvraa i årene før og under krigen jævnligt samlede danske i deres hjem, og at sangbogen blev flittigt brugt – men Folkekoeret – det blandede kor – er først oprettet i 1946/47 af lærer Walter Lorenzen.

Kredsen var jo nu blevet større. Mange ville være med, uanset om man forstod og talte dansk eller ej.

Min entré i Folkekoeret fandt sted den 22. maj 1949, da jeg kom til Tønning som lærer. Jeg flyttede fra Frøslev til Tønning og blev installeret i et værelse hos Gesler i Norderstraße. Allerede samme aften mødtes jeg med koeret på Uffe-Skolen – og jeg blev dets dirigent gennem 11 år.

Endnu i 1949 var presset på at komme med i koeret ikke hørt op. Man opretholdt endnu en tid begrænsning i tilgangen på de enkelte stemmer. Jeg mener, at der i 1949 var 70-80 medlemmer i koeret.

Når jeg indledningsvis beklagede mig over manglen på skriftligt materiale som grundlag for min beretning, må jeg nu ved nærmere eftertanke egentlig være tilfreds med, at det ikke foreligger. Koeret var nok en slags forening – havde også en bestyrelse – medlemmerne betalte 20 Pfg. i kontingent pr. sangaften – bestyrelsesmøder blev vist aldrig afholdt – generalforsamling har jeg heller aldrig hørt om – alt dette organisatoriske var der intet behov for. Man mødtes om dette ene: Glæden over den danske sang.

Spilid, spektakler, intriger osv. mærkede man aldrig noget til. Og så gav fællesskabsfølelsen styrke til hverdagen – det var der visse behov for i disse år.

Arbejdet i koret var nok i mange henseender vanskeligt. Selvom melodien var et væsentligt udgangspunkt og den rene og smukke klang var målet, var forståelsen af teksten og dens indhold en nødvendig forudsætning.

Sang er i højere grad end mange andre menneskelige udtryksformer båret af følelser. »Vinterklart og sommerbroget, morgenmuntert, skumringssvøbt, ligefremt og latterkroget, smilbestrålet, tåredøbt« siger Helge Rode om sproget. Ja, og sproget bærer sangen. Derfor var arbejdet med teksten væsentlig.

Men trods beskedent kendskab til sproget betød det åbne sind hos sangerne en spontan indfølelse, som gjorde denne side af korarbejdet mulig. Sangernes åbenlyse engagement var korets hovedhjørnesten. Man havde et budskab at bringe videre.

Der blev øvet flittigt på de ugentlige sangaftener, og opgaverne var mange. Koret medvirkede ved årsmøder, julefester, runde fødselsdage, sølv- og guldbrylluper hos foreningsmedlemmer på det lokale plan.

Herudover deltog man i de årlige sangstævner i Syd-slesvig og i landssangstævner, f.eks. i København og Århus. Ture til fadderskaberne i Nordjylland (Skagen – Frederikshavn – Åbybro) og Aabenraa var ligeledes vigtige begivenheder i korets liv.

Og alt dette var med til at skabe et sammenhold, som man så mange år efter længes tilbage til.

Øvcaftenerne var gemytlige og formlose – hyggelig mandfolkesnak, når Theodor Peters med bassen og tenorer i et øvelokale indøvede deres stemmer, og ivrige kvindestemmer i mit lokale, når jeg forsøgte at få sopranoer og alter til at passe hver sit i samklang. Bag efter kom alvoren – alle 4 stemmer sammen – opmærksomhed til det yderste – om igen, om igen. Men resultater gav det.

*Dirigent
Stougaard Thomsen
med folkekoret*

Korets svaghed var medlemmernes gennemsnitsalder – især mændenes. Men gamle sangere vil huske prægtfulde fuldtonende basser som gamle Dichmanns og gamle Gahrens'. Det kneb altså med tilgang af yngre kræfter. Dog lykkedes det en tid midt i halvtredserne at fastholde en del unge i et ungdomskor, som så ved festlige lejligheder forstærkede Folkekoret. De unge havde dansk skolegang bag sig, havde andre ønsker i sangvalget, ønskede toner fra deres egen tid. Tønning Ungdomskor blev et dejligt supplement til Folkekoret.

Men tiden var hen i slutningen af halvtredserne blevet en anden. Udviklingen i Sydslesvig blev den samme som i Danmark. Den øgede velstand, de pågån-

de medier, gav koret reducerede muligheder for at binde folk til regelmæssigt fremmøde.

Jeg rejste fra Tønning i 1960 og koret fortsatte arbejdet i 1960 og 1961 med lærer J. K. Iversen som dirigent, men måtte så indstille sit virke p. g. a. manglende tilslutning.

At vende en udvikling som den, der har fundet sted, og søge tilbage til værdier, hvis kurs i tiden ligger en del under pari, er umuligt.

Men håbet om, at der kan oprinde en ny tid med muligheder for at genoplive et folkeligt arbejde med rod i fortiden, har vi lov til at bevare.

B. Stougaard Thomsen

*Flittige medhjælpere
ved rejsegildet
på den nye skole*

På den nittende dag af den femte måned
i det Herrens år 1951 nedlagdes grundstenene til

UFFE - SKOLEN

i Tønning nær Ejderflodens udmunding i Vesterhavet.

Dansk Skoleforening, Flensborg, bygger skolen som erstatning for den i 1935 sammesteds og af samme navn af Grænseforeningen opførte første danske skole i Ejdersted.

Grænseforeningen yder på det danske folks vegne midlerne til skolens opførelse.

Barnelivets pleje, skolelivets røgt og folkelivets farv er skolens mål.

Grundstenene, der var udtagne af moderskolens mure, indmuredes således:

1. STEN Grænseforeningens næstformand grosserer Peter Michaelsen - r.p.p., Lunderskov.
2. STEN Landdagsmand, ingeniør Jørgen Andersen, Slesvig, medlem af Dansk Skoleforening, Flensborgs, forretningsråd.
3. STEN Skoleinspektør Anders Kølvræa, skolens leder.

Flensborg, den 19. maj 1951

For grænseforeningen:

sign. Peter Michaelsen

For skoleforeningen:

sign. Jørgen Andersen

Tænde skal skolen fædres mål
ved hedenoldsgrænse alterbål.

Flytteoptøget med alle eleverne når den nye skole 1952

Ærbødighed for Fortiden

*De gamle skal man ære, de unge skal man lære.
Af skoleinspektør A. Kolvraas Tale
ved Indvielsen af Nybygningen
til Uffe-Skolen i Tønning.*

Ved denne milepæl i Uffe-Skolens historie vil jeg gerne et øjeblik lade tankerne gå tilbage. Vi har et gammelt ord, der siger: De gamle skal man ære, de unge skal man lære. Den første del af ordet er let nok at efterkomme, hvis man har respekt for den indsats, der er gjort forud for os, og hvis man har øje for de muligheder og hjælpemidler, der stod til rådighed for vore forgængere. Selvfølgelig har de så vel som vi kunnet fejle, men hvor

fejlene fortaber sig bag en god vilje til positiv indsats, finder vi let anledning til ærbødighed for fortiden. Det er jo sådan, at hele vor tilværelse former sig som en byggen videre på det, der er lagt til rette af de slægter, der gik forud for os.

Når jeg går i mit arbejde her, kommer jeg gang på gang til at mindes dem, der lagde grundstenen til det, der nu sker her i Tønning; de gjorde det første spade-stik, og de gjorde det uselvvisk med idealisme som drivkraft. Der sidder i denne sal nogle stykker, som var med i det grundlæggende arbejde i begyndelsen af tyverne, andre er ikke mere. For dem alle må man bøje sig i anerkendelse og ærbødighed, når man ved, hvilke for-

udsætninger de byggede på, og når man ved besked med den modstand, de måtte kæmpe sig igennem. Indtil 1935, da man endelig horte deres kalden, måtte både undervisning og forsamlinger foregå i private stuer. Det må have været noget trangt; men når man hører tale om det kammeratskab og det sammenhold, der var dem imellem, så forstår man, at der har været noget, der bandt dem sammen i et fællesskab, som vi i dag vanskeligt finder magen til, et fællesskab, der kunne give kraft til at stå fast i stormene, som ofte brød ind over det lille samfund.

Læser man »Der Schleswiger« fra 23. oktober 1935, får man et godt billede af Uffe-Skolens indvielse den 20. oktober 1935, hvor rektor H. P. Hansen, en af de mænd, der med hele sit gode hjerte tog del i vor skæbne, holdt en gribende tale. Mænd og kvinder fra hele Danmark og Sydslesvig var mødt. En del af dem er ikke mere, og andre bærer hæderstegnet, det solvhvide hår. Disse folk takker vi, fordi de brød isen for os.

Den gamle Uffe-Skole, som indtil nu var vort hjem og arbejdsplads, har vi forladt for at fortsætte vort virke her i den nye skole, og det var selvfølgelig en festdag, da det skete, men glæden var stærkt blandet med en afskeds vemodige stemning; vi har dér haft mange gode stunder, og til denne skolebygning og virksomheden er der knyttet mange navne, som vi ikke vil kunne glemme. Kunne vi ikke rigtig se fremtiden i møde med det lyssyn, der må til, for at værket skal lykkes, og var skyerne undertiden både mørke og tunge, så havde vi hernede en mand, som havde livssyn og altid kunne sætte tingene på den rette plads, og det er min gode ven Daniel Petersen, Vesterholt; der gik vi aldrig forkert om råd, dåd og opmuntring. På linie med ham stod mange i Danmark, grosserer Peter Michaelsen, Lunderskov, der i dag har afleveret den nye Uffe-Skole, han kan være stolt at sit værk. Kommunegartner Larsen Grøn, hvis kærlighed til stedet her aldrig svigtede, et navn, der får børnenes øjne til at stråle. Må jeg også i denne forbindelse få lov til at nævne fru Karen Margrethe Jensen, Aabenraa, der gjorde en uvurderlig indsats, indtil kræf-

terne svigtede. Ved hendes hjælp er der spundet smukke og holdbare tråde mellem Tønning og Aabenraa. Vi skylder både de her nævnte og mange flere en hjertelig tak for deres kærlighed til dette land og dets befolkning. Når man som jeg har levet 18 år her, har man set Sydslesvigs befolkning i dets hverdag, en hverdag, der gav liden glæde og opmuntring, men summer af sorg, modgang og sjælelig kvide, og det er med beundring, man må erkende, at modgangen har gjort dem stærke, stærke og følsomme både i modgang og medgang. Skal der engang rejses en bautasten i dette land, så må det være med en indskrift som den, Grundtvig har sat på stenen, der står på Sjællands Odde: Her er jeg sat til en bautasten at vidne for slægter i norden, at danske de vare, hvis møre ben under mig smuldrer i jorden, danske af tunge, af æt og af id; thi skal de nævnes i løbende tid, fædreens værdige sønner.

Ja de gamle skal man ære – de unge skal man lære. – Det er nu vor opgave at føre den nye slægt, der selv beder derom, ind i de oplevelser, der for os giver livet værd. Vi vil søge med forældrenes bistand at lære dem at gå de veje, der fører ind til tålsomhed og guds frygt. Vi vil forsøge at lære dem at agte, ære og elske det, der for os står som skønt og stort hernelen, og vi vil forsøge at gøre dem til selvtænkende mænd med faste villier. Må det lykkes for os, så er vor indsats ikke forgæves. De ydre rammer har vi nu i denne herlige bygning, der i dag indvies dertil. Denne bygnings døre står fra i dag åben for alt dansk kulturelt arbejde her på egnen.

Anders Kolvraa

Alle giver en hånd med ved indflytningen 1952

I 1949 ..., *Aksel Ravn*

I 1949 havde jeg den oplevelse at være med på en ungdomslejr i Valsbøl. Her mødtes unge fra syd og nord, og jeg fik et indtryk af, hvordan dansksindede i Sydslesvig havde det. Opholdet gav mig lyst til at lære landsdelen nærmere at kende, og jeg søgte plads som lærer i Sydslesvig. Jeg fik det svar, at jeg kunne begynde ved »Uffe-Skolen« i Tønning den 1. august 1950.

Rejsen dengang var noget mere besværlig, end den er i dag. Det tog næsten en hel dag at rejse de 150 km fra Kolding til Tønning. I paskontrollen blev det kontrolleret, om man havde de engelske besættelsesmyndigheders tilladelse til at passere grænsen, og man måtte udfylde et langt formular. Alt, hvad man medbragte, måtte lægges frem på toldvæsenets disk, og tegne-

bogen måtte tages frem, så der kunne kontrolleres, om man medbragte danske penge, for det var forbudt.

Jeg skal spare læserne for en lang udredning af rejsens besværligheder, men mine oplevelser på turen fra Husum til Tønning skal I nu have. Rejsen foregik i en kreaturvogn, der var forsynet med vinduer højt oppe. Langs væggen var der et uhovlet bræt med 12 siddepladser, og desuden var der 18 ståpladser. Da jeg fik en af sidstnævnte, havde jeg mulighed for at se ud af vinduerne.

Da jeg for at følge med i, hvor langt vi var, tog mit kort frem, kom en venlig herre hen til mig: »De skal til Tønning«. »Jah«, svarede jeg forundret. »De er lærer«. »Jah«. »De skal være lærer ved Uffe-Skolen«.

»Jah«. Var manden mon synsk, da han vidste alt det? Nej, forklaringen kom, da han præsenterede sig: »Jeg hedder Albert Clasen, jeg er forældrerådsformand ved Uffe-Skolen«. Det blev et godt bekendtskab med en god dansk familie.

Tønning var en gammel by. De fleste måtte hente drikkevand på gadehjørnet, og spildevandet løb i rende-stenen. Stor var da min overraskelse, da jeg fik anvist et værelse med håndvask på værelset og rigtigt toilet nedenunder. Men familien var tysksindet, manden tjene-stemand, konen hjemmegående. De regnede ikke en dansk lærereksamen for så meget som en tysk real-eksamen. Sådan gik det en tid, men så en dag kom konen farende op på mit værelse med et nummer af »Det Bedste« i hånden: »Ved De det? Danske læger har efter krigen ydet en stor indsats i Tyskland. Det står her, at de på nogle områder er tyske læger overlegen«. Det gav en ekstra kop kaffe den dag. Nogle dage senere var datteren, der gik på gymnasiet, kørt fast i en matematik-opgave. Faderen kunne ikke hjælpe, og man søgte min hjælp. Det var en temmelig let opgave for mig, og danskerne voksede i familiens anseelse. Jeg fik lov at hjælpe flere gange, og jeg blev ofte budt på kaffe. De ville gerne høre mere om Danmark.

Den »gamle skole« med 4 klasseværelser var en dejlig bygning, selv om der var trange forhold. Værre så det ud med de to barakker. Det regnede ofte ned gennem taget, og vinduer og døre var utætte, så det kunne knibe med at holde varmen i den kolde årstid, selv om kakkelovnen var rødglødende. I den ene barak var der en gennemhullet skillevæg mellem de to klasser, så eleverne kunne med en pen eller en nål stikke en kammerat i den anden klasse i armen. I den anden barak, der havde fire klasseværelser, kneb det af og til med elektriciteten, og man kunne være sikker på at få et rap over fingrene, når man tændte lyset. I denne bygning fandtes også et lærerværelse på ca. 6 kvadratmeter til 15 lærere, så her var ofte trængsel, undtagen når fru Niemann kom med sin hund, for den duftede, så alle forduftede.

Som ny lærer skal man naturligvis prøves af, det

vidste jeg. Men jeg fik nogle gode råd af I. C. Jensen. Han lærte mig nogle plattyske gloser, som eleverne anvendte, når de ville drille, og dem fik jeg brug for. En af de første dage havde jeg dansk i en 7. klasse. Jeg så mig lidt rundt i klassen og sagde: »Hermann, vil du læse?« Svaret kom prompte på plattysk: »Du kan få en endefuld«, og så lo de andre elever. Jeg gik roligt ned gennem klassen, greb pludselig Hermann i nakken, satte hans hovede ind mellem mine ben og gav ham et par velrettede slag i bagdelen. Hermann drillede aldrig mere, og vi blev de bedste venner.

En dag, jeg mødte i en klasse, stod der noget indpakket i avispapir på katederet. Da jeg pakkede op var det et glas med noget for mig ukendt. Det viste sig at være syltede snegle, og jeg måtte straks smage. Vel-smagende var det nu ikke, men det var en gave fra en taknemlig elev, så ned måtte det. En morgen lå der et gammelt tæppe på katederet. Jeg ville straks fjerne det, men fik besked om, at vi først skulle synge morgensang. Da jeg senere fik lov til at fjerne tæppet, viste det sig, at der lå et sejlskib, udskåret i træ og indrammet. Uwes far var matros. Han havde skåret det ud på sine lange sejlture. Jeg nægtede at modtage en sådan gave, men Uwe fortalte, at faderen havde givet ham lov til det. Jeg modtog det, og det hænger stadig på mit kontor.

Et par år senere kom Uwes far hen til mig. Han havde gået arbejdsløs i lang tid, men havde nu fået hyre. »Du bliver nødt til at køre mig til Hamborg, for skibet sejler derfra«. Jeg undslog mig. Jeg skulle have FDF-møde. Det var ingen undskyldning for ham. Så fandt jeg ud af, at vi slet ikke kunne nå frem til den tid, skibet sejlede. Manden gik, skuffet og vred. Nogle dage senere, da jeg gik på gaden, så jeg ham på det andet for-tov. Pludselig satte han kursen over imod mig. »Så«, tænkte jeg, »nu skal jeg have en overhaling, fordi jeg ikke ville hjælpe ham forleden dag«. Men manden rakte hånden frem og sagde: »Tak«. Jeg måbede, var det ironisk ment. »Tak«, gentog han, »du har reddet mit liv. Skibet, jeg skulle sejle med, gik ned med mand og mus,

så havde du kørt mig til Hamborg forleden dag, var jeg druknet».

Besøg i elevernes hjem var et kapitel for sig. Ofte talte man jo dansk med børnene og tysk med forældrene, ja, det skete jo også, at der sad en gammel bedstemor, som skulle have et par ord på plattysk. En forårsdag skulle eleverne i min klasse konfirmeres. Jeg havde bestemt, at jeg ikke ville gøre forskel. Jeg ville besøge samtlige 25 konfirmander. Da jeg havde lovet at køre en elev, der boede langt ude på landet i kirke, besluttede familien, at jeg skulle spise til middag der. Jeg var i forvejen inviteret til middag hos Kølvråas, som skulle have Anne konfirmeret, så jeg måtte sige nej tak til den sidste invitation. Men familien var ikke rådvild, de ændrede blot middagen, så vi spiste kl. 9.30, før kirketid. Det blev til 2 middage, 25 kopper kaffe og 2 glas vin den dag, men besøgene strakte sig også fra kl. 9 til 23.30. Det største stykke lagkage nød jeg i en bunkers, hvortil der kun var adgang på et smalt bræt, der førte over en kanal.

Jo, det var en spændende tid, de 4 år fra 1950 til 1954, og jeg glæder mig, hver gang jeg møder gamle elever med ægtefæller og børn. Vi mødes forhåbentlig til jubilæet.

Aksel Ravn

Skoleinspektør A. Kølvråa, *Bernhard Hansen*

Skoleinspektør A. Kølvråa

Født den 19. 9. 1899, død 25. 10. 1955

Lærer ved Ansgar-Skolen, Slesvig, 1934-1939

Lærer ved Uffe-Skolen, Tønning, 1939-1946

Skoleinspektør sammesteds 1946-1955

Mindeord i Flensborg Avis den 26. oktober 1955:

Hans sind var stilhed, hans tale tavshed.

Dødens port går på hængsler, ingen tekniker evner at forklare. Lette som lysstråler ved morgengry, tunge som natmørke over åbne vande. Ingen jordisk magt råder dem.

Den port, vi banker på fra vort første åndedrag og sidenhen hver eneste dag, vi lever, åbner sig, som Gud det vil.

I aftes gik Anders Kølvråas dør til evigheds land stille op. Røligt vandrede han gennem den, og han er ikke mere, en kollega, prøvet og betroet, en nær medarbejder, en trofast landsmand og stiltfærdig ven er ikke mere, eller for at sige det helt rigtigt: Er!

I håndværket er der noget, der hedder lærling, svend og mester. Der bliver ingen lærling forfremmet, for han har tjent sin tid ud, og ingen svend mester, for han er værdig dertil. Og derpå må hans mestre svare. Vi lærere bruger ikke den slags terminologi. Men hvad enten vi nu er inden for eller uden for denne samfundsform, kommer der en dag, da de samme spørgsmål stilles om os alle, dem, vi nu stiller ved skoleinspektør Anders Kølvråas bår: Har han tjent sin tid ud, og var hans time inde til livets farvel?

På Josef II's statue i Wien står der – eller stod der: Kort, men helt.

Livets mål er ingenlunde år alene. At vokse, blomstre og bære frugt er dens eneste lov. Og så er det for mig ikke svært at svare på Kølvråas vegne. Mål hans tid med det, der er sket i de 21 år, han har tjent i Sydslesvig: En spæd spire, en salturt i forlandets klæg, et gronklædt tæppe foran yderdiget og en indvundet marskjord til

sidst. Jo vist. Kølvråa har tjent som de bedste iblandt os. At glasset randt ud, mens han tjente, gør vel kun hans tjeneste større.

Om diget om hans marskfenne er færdigt eller ej, ved ingen. Det skal fremtiden vise. Stormfloder er uberegnelige. I »Der Schimmelreiter« oplevede man deres djævelske vælde. Diget brast. Netop der, hvor det mødte det nye. Netop der, hvor Anders Kølvråa også stod. Og diget holdt, men floden tog ham selv, da hans tid var omme.

Er der så trøst i dette for dem, der sørger? Og hvem gør ikke det blandt hans venner og medarbejdere, hans kære ganske ufortalt? For de nærmeste slet ikke, sorgen vil længe blive deres eneste gæst, for andre måske en anelse. Men sørge gør vi, alle.

Gejjer lader et af sine digte om livet munde ud i følgende sentens: Sorg är synd.

Så Gud tilgive os, at vi sørger ved Anders Kølvråa bære. Over for hans død er vore hjerter stærkere end al vor fornøft og kløgt. Derfor sørger vi, og sorgen slår os i knæ. Gør det, fordi vi er støvets børn til vort sidste åndedrag. Alt det, vi ejer af evighedsværd, evner vi jo ikke engang at give udtryk over for vore allernærmeste. Vi rejser med glædens det evige bud, synger Ingemann, du og jeg, alle; men end ikke så meget som blot at ånde denne usigelige glæde ud, er blevet os givet.

Men møder vi en mand, hvis sind er stilhed, da aner man, synes mig, bedst evigheden i hans bryst. Og her tænker jeg på min døde ven.

Anders Kølvråa, medarbejder og landsmand. Stilhed var din gang på jorden, ren og uplettet. Tavshed var din tale, jævn og alvorfuld. Du var her ikke forgæves. De manges sorg ved din bortgang er vore hjerters tak for din færd og din dåd.

Nu gik du bort i mørket. I døden holdt du op med at dø.

Guds løn og velsignelse over dig, hvor du nu stedes.

Bernhard Hansen

Med Kærlighedens Ret

Til Børnene ved Anders Kølvråas Kiste:

Som man elsker, saa ejer man.

I Dag blev Skoleinspektør Anders Kølvråa stedt til Hvile paa Harreslev Kirkegaard. Ved en Sørgehøjtidelighed i Middags paa Uffe-Skolen i Tønning, hvor Forældre og Børn var til Stede, udtalte Pastor Flemming Møller:

Der er en Forklaring til det 7. Bud, som Kølvråa maaske har hørt nogle af jer i: Den, der stjæler, bedrager sig selv, idet han mener at komme let til noget; men dette er uden dybere Værdi, idet Værdien først kommer ved, at man faar noget foræret eller fortjener det ved redeligt Arbejde.

Kølvråa satte Pris paa den Forklaring; for det var for ham ikke blot en Forklaring, men ogsaa en Erfaring, og saa er det første den rette Forklaring. Det var noget af det, Kølvråa fik levet i de 16-17 Aar, han fik Lov til at øve sin Manddomsgerning her i Ejdersted, men lad os begynde ved Begyndelsen.

Det var første paa Aaret 1939, da Kølvråa fik en Kaldelse til at komme her til Tønning. Det var ikke noget, han stjal, men det var noget, han fik foræret. — Af hvem? Ja, det er væsentligt at høre det. Og skønt jeg ikke engang veed, om det var Skoleforeningen eller Grænseforeningen eller en anden Forening, der kaldte ham, saa veed jeg alligevel godt, hvem det i Grunden var, for det var Danmark; Danmark, som det levede i Hjerterne her og i Flensborg og i København og saa mange andre Steder. Det var Danmark, der gav Kølvråa Kaldet til Uffe-Skolen her i Tønning, i Ejdersted, skønt den var dømt til Undergang; for det var den; der var mange, der sagde, den havde ikke langt igen. Det var en underlig Gave, men Kølvråa tog imod den. Den havde Værdi for ham, fordi han holdt af Giveren, Danmark, og nu holdt han endnu mere af det Land for den Gaves Skyld.

Men nu kommer paa en Maade det underligste. Kølvråa gav sig for den Gaves Skyld i en Tjeneste saa haard,

at han sled sig op i den. Er det da Meningen med en Gave?

Ja, vi behøver blot at følge Kølvråa og hans Gave. At han fik Kaldet betød, at han gik dens Ærinde, som han elskede, og saa gaar man trygt. Jamen Skolen var jo dømt til Undergang, – og det saa ud, som om den skulde gaa under! Han gik trygt. – Det saa ud, som om Krigens Gru og Ødelæggelse skulde tilintetgøre de smaa Rester og maaske ham og hans Familie med! Han gik trygt. – Der var nogle, der sagde, at de kendte den, der kaldte ham, Danmark, hans Kærlighed, bedre end han; han havde misforstaaet sin Kaldelse! Han gik trygt. Et Kærlighedens Ord var der ingen, der skulde faa ham til at tvivle paa. Kan I nu forstaa, hvorfor han elskede den Sang: Guds Fred er mer end Englevagt. Prøv at læse den igen engang, saa skal I se, at den Vers for Vers taler om, hvad Kølvråa har givet sit Livs Ja til.

At han fik Kaldet betød, at han skulde tjene den, der kaldte ham, Danmark, her i Ejdersted. Han skulde staa her som dets kaldede, saa at det kendtes, at Danmark havde Kærlighed til Menneskene her. Men Kærlighed griber. Kølvråa var selv blevet grebet af Danmark; var kommet i dets Vold og kom det stadig mere efterhaanden, som han tjente for dets Gave. Og som han blev til eet med sit Kærlighed, saa handlede han ud af den.

Denne Skole var Kølvråas. Jeg veed, at der var mange, som spurgte, med hvilken Ret han havde sat sig til Ejer af den. Lad det saa være sagt nu: Med Kærlighedens Ret; med den Ejendomsret, som følger af at have modtaget en Gave og have arbejdet mod sin egen Tilintetgørelse i Tjenesten for den. Det gjaldt ikke blot Skolen her, det gjaldt i Virkeligheden ogsaa Skolerne ude i Ejdersted, det var blot Kræfterne, der blev for faa og for smaa. Og det gjaldt selvfølgelig først og sidst jer Børn. I var hans, og vé den, som vilde gøre noget ved jer imod hans Vilje. Jeg har – Gud bedre det – ikke hans Kærlighed til Jer, og jeg mindes, hvordan han har sagt, naar jeg vilde gaa til jeres Fader og Moder for at faa dem til at redde jer, jeg var selv saa hjælpeløs: »Nej,

det skal vi klare«. Det var saa visselig ikke, fordi Kølvråa ikke anerkendte Hjemmets Ret; hvor var han fin og fintførende paa det Omraade. Nej, det var, fordi I var hans med Kærlighedens Ret. Som han elskede, saa ejede han. Hvor havde han da den Kærlighed fra? Det har jeg sagt – fra Danmark; men der maa føjes et andet Navn til: Guds.

Gud kaldte dig, Kølvråa, og du tog imod hans Kald; du tjente ham, og det blev dit Kors, din Dod. Men vi tror paa Korsets Gaade. Vi har ogsaa i Kølvråas Liv faaet Lov at se noget af den Kærlighedens Flod, som udsprang af Jesu Vunder, og det giver os Mod til ogsaa her at synges: Staa mig bi, naar Fjenden frister! Ræk mig Haand, naar Øjet brister, sig: Vi gaar til Paradis.

Flemming Møller

Borneorkestret 1955

*Helgo Kratschke U. Gerbert Ursula Siemsen Ina Umbelau Ingrid Witt Annelene Dahl-Dichmann Monika Mölk Gerd Siemsen Johannes Pauls
Horst Noack Erling Schioler Dieter Bonness Holger Gerdsen Gerhard Baum Peter Gericke Elke Hansen Heike Schröder
Hildegard Clausen Gunda Stolley Christa Volta Christa Fischer Theodor Peters Hannelore Köhn Antje Mölk Antje Jensen Elke Sibbertsen
Günther Fräder Manfred Ziegeler*

Lidt om Uffe-Skolens Børneorkester

Jeg havde allerede skoleorkestre ved de tyske skoler i Ellehoved, Ladelund og Tønning, så det var en selvfølge, at vi også fik noget lignende ved Uffe-Skolen. Det første billede, fotograf Clausen tog af vort orkester, er fra 1949, året efter min ansættelse ved Uffe-Skolen. Vi havde altså fart på med det samme.

Af de 25 spillemænd på dette foto var der i begyndelsen kun tre, der magtede deres instrumenter, mens alle andre først måtte uddannes af mig, før de kunne være med. Og sådan blev det ved at være i alle de nitten år, orkesterarbejdet stod på.

Vi spillede på syv forskellige instrumenter, og fordi jeg var ene mand om undervisningen, var jeg nødt til at undervise eleverne gruppevis om eftermiddagen, mens vi allesammen havde fri.

I længden kan det nok blive til en slidsom be-drift at holde et skoleorkester gående, og det er ikke uden tragik, når det endeligt går op for en, at man er forfalden til en slags sisyfosarbejde. Hvis man nemlig har sine musikere så vidt, at de kan deres ting, går de hen og bliver konfirmeret og spredes for alle vinde. Og så begynder man forfra.

Men jeg havde dem i hvert fald i nogle år, som skulle udnyttes. Jeg gik ud fra, at mine elever var i besiddelse af en latent musikalitet, som det gjaldt at vække og udvikle, idet der stilledes krav til den. Ved udvalget af musikstykkerne tog vi hensyn til vor be-grænsning, som var betinget af vore instrumenters rækkevidde og deres ungdommelige håndhæveres util-strækkelighed. Men vi vidste også, at vi alligevel havde noget at byde på, bare vi holdt os på det jævne og til den folkelige musik med dens klare rytmer og dens

sobre akkorder. Hvis mine spillemænd trykkede på de rigtige knapper og bånd – hvad de visseligt gjorde – var det hele absolut i orden, thi jeg havde i forvejen stemt de hundreder af strenge på kammertonen.

Meningen med vor indsats var først og fremmest at pynte lidt op ved foreningernes forsamlingsliv syd for grænsen. Men snart kom der også bud efter os fra de Sønderjyske Foreninger i selve kongeriget. Og det blev til en tradition, at vi hvert andet år i efterårsferien tog på en to ugers turné Jylland eller øerne rundt. Disse rejser med bus og båd blev for vore børn en af deres skoletids største oplevelser, som sikkert mindes endnu.

Jeg husker bedst højdepunkterne ved vore udendørs bedrifter, som dengang vi var med til at hilse på Danmarks fhv. statsminister Knud Kristensen i »Hensens Garten« i Husum. Jeg husker også den brogede folke-musikaften i Flensborg, som blev transmitteret i radioen og hvor vores »Kukkukvals« fik den store sal i det »Tyske Hus« til at gyngede. Og så »Gala-aftenen« i København. Grænseforeningens bestyrelse havde inviteret til en storforanstaltning i Frederiksberg rådhus. Som hovedtaler ville Svend Johannsen berette om det kultu-relle arbejde i Sydslesvig, og vi skulle danne rammen om det. Efter nogle sekunders usikkerhed, før vi havde tilpasset os det mægtige rums besynderlige akustik, klarede mine vakre musikanter også pynten her, som om de var i et sønderjysk forsamlingshus. Vi kunne stole på hinanden.

Mine bedste minder har jeg dog ikke om selve musikken, men om de flere hundrede børn, der i årenes løb spillede i orkestret. De var ikke kun knagende dygtige, men vældig søde allesammen.

Th. Peters

En lille cirkel i en stor cirkel

Når jeg nu snart har levet i Tønning i 40 år, føler jeg det, som en mægtig stor cirkel er ved at lukke sig om en mængde begivenheder og oplevelser, der kan forekomme en at svømme rundt i cirklen mellem hinanden. Derfor kan det være lidt svært at få så megen orden i cirklen, at man kan give et indtryk af 10 - 12 år af de snart 40 år, eller for at blive i billedet: Det kan være lidt svært, at tegne en lille cirkel i den store.

Når jeg skal prøve dette, begyndende omkring år 1956, så må jeg dog begynde med en dag i oktober 1955, da vi med vore tre drenge fulgte Anders Kolvraa på hans sidste rejse ud af Tønning.

Dermed skete der et vagtskifte, som Th. Peters selv har kaldt det. Th. Peters blev Uffe-Skolens dygtige leder gennem det tidsrum, som akkurat er det midterste af de 50 år, som vi i år skal fejre. Der stod respekt om Th. Peters ikke bare fra elever, forældres og medarbejderes side, nej, han var en respekteret person i hele byen. Men hvad der var langt vigtigere, han var den fødte lærer, der omfattede børnene med en sådan kærlighed, at tryghed og tillid udsprang deraf. Ingen glemmer vel heller Th. Peters' fortælleevne; han kunne fortælle, så børnene glemte tid og sted.

Ja, så kommer vi til børnene; denne periode var den, hvor vi selv havde syv børn i Uffe-Skolen, og når jeg så tilmed blev tilknyttet forældrerådet, så havde man jo fingeren lidt på pulsen og fulgte begivenhederne, glædelige som mindre glædelige, på nært hold.

Elevtallet i skolen havde været dalende i begyndelsen af halvtredserne som følge af, at folk tabte troen på, at Sydslesvig snart ville blive tilsluttet det øvrige Danmark. At dette ikke skete blev da også bekræftet med København-Bonn erklæringerne, som jo også fejrer jubilæum i år. Tilmed forlod i disse år de meget store årgange skolen, ja, tænk vi har haft konfirmandhold på over 50! Så selv om vi hvert år fik en pæn flok i 1. klasse, så kunne de ikke opveje den store afgang. Der skete også i denne periode en udskiftning af en del dygtige lærere, som var kommet herved lige efter krigen;

men vi fik andre i stedet, også mange dygtige, der var parate til en lærergerning under sydslesvigske vilkår.

Uffe-Skolens 25 års jubilæum hører også med i min lille cirkel. Det blev fejret som sig hør og bør med glade og aktive børn, mange gratulanter fra nær og fjern, masser af gaver, blomster, taler og sang; ja i sandhed en opløftende dag, der kunne give mod og lyst til at komme videre.

Forskellige forandringer indenfor vort skolevæsen hører også med her. Vi havde ved siden af vores folkeskole haft en mellemskole, der afsluttedes med en dansk mellemskoleeksamen. Denne ordning var meget tilfredsstillende også af den grund, at børnene fra mellemskolen kunne forlade skolen samtidig med deres kammerater fra folkeskolen. Til denne ordning samledes børnene fra Ejdersted i Tønning, medens man havde en selvstændig mellemskole i Husum og i begyndelsen også i Frederiksstad; børnene fra Frederiksstad kom senere til Tønning. Nogle elever kunne, hvis de ønskede det, foje et år til deres skoletid og tage en dansk realeksamen, idet der, hvis der var tilstrækkelig mange børn, oprettedes en realklasse enten i Husum eller Tønning.

Denne ordning kunne ikke fortsætte, da der kom en ny skolelov i Danmark, der indførte en ny form for realeksamen. Vi fik derfor i 1960 en filialklasseordning, der bestod i, at de elever, der var egnede til det og ønskede det, blev undervist efter Duborg-Skolens læseplan i 5., 6. og 7. klasse, og så var det meningen, at de derefter skulle til Duborg-Skolen og bo på et elevhjem. Her kunne de så nå frem til en såvel dansk som tysk anerkendt stundentereksamen. Men der var mange forældre, der ikke ville sende deres børn hjemmefra i så ung en alder. I 1963 fik vi da i Tønning lov til at bygge en dansk realafdeling bestående af tre realklasser ovenpå de tre filialklasser.

Derved blev det muligt for de børn, der ikke kom til Flensborg, at tage en dansk realeksamen. Det var dejligt, så længe vi havde så mange elever, at denne ordning kunne være sideløbende med en god folke-

skole. Tilsvarende blev skolevæsenet i Husum indrettet; men det viste sig snart, at der ikke kunne blive ved at være elever nok til eksamensskole to steder. Her begyndte da et tovtrækkeri mellem Tønning og Husum. I Tønning hævdede man sin ret til eksamensskolen ud fra det synspunkt, at her var den ældste skole grundet på en gammel trofast danskhed, medens man i Husum hævdede at være mere centralt beliggende. Vi ved, hvordan det gik og hvilke sørgelige følger, det havde for Uffe-Skolen.

En anden ting blev også ændret i dette tidsspand, nemlig flytning af skoleårets begyndelse fra efter påske til efter sommerferien. Denne flytning skete gennem to kortskoleår, d.v.s. man havde et skoleår fra forår til jul og et fra jul til sommerferien. Det lyder så simpelt på papiret, men var dog forbundet med mange vanskeligheder, som vi erindrer, der var impliceret i sagen.

Th. Peters ønskede selv at trække sig tilbage 1967. Set med vore øjne kunne han være fortsat som leder af

skolen endnu nogle år; men han følte, der var sket en forandring med børnene i skolen, bl. a. udsprunget af teknologiens store fremskridt; vi fik i disse år fjernsynsapparaterne ind i hjemmene. Endvidere var det gamle familiemønster og familieliv så småt ved at blive afløst af nye former og normer. Denne udvikling medførte, at Th. Peters ikke mere fandt den rigtige sangbund for sin måde at undervise på. Han blev efterfulgt af Povl Bavngaard Jensen som leder. Bavngaard Jensen kom med håb om mange gode år ved Uffe-Skolen, men hans tid blev alt for kort til, at han kunne se det blomstre frem, som han drømte om.

Th. Peters har engang brugt asketræet som billede på Uffe-Skolen. Asketræet er marskens træ, der tåler den tunge, fugtige jord tilligemed den hårde, saltholdige blæst. Lad os da med vor lykønskning til de 50 år håbe, at vort asketræ endnu har indre styrke til at bestå i mange år.

Emilie Møller

*Luciapiger ved
menighedsplejens
adventsfest 1975*

*Fastelavnsfest for de
yngste årgange 1976*

Eksamenskole i Tønning

Ønsket om en mellemskoleafdeling ved Uffe-Skolen var i mange år meget stærkt i skolens forældrekræds. Det var et stadigt tilbagevendende spørgsmål ved forældremøder og ved forhandlinger mellem skoleforeningen og Uffe-Skolens forældreråd.

I 1946 skrev Uffe-Skolens daværende leder, skoleinspektør A. Kolvraa, til skoleforeningen, at der i Uffe-Skolens nu talstærke forældrekræds var et stærkt ønske om at få en mellemskoleafdeling ved skolen, og man ville gerne straks starte med både 1. og 2. mellemskoleklasse. Skoleforeningen var imødekommende, og Uffe-Skolen fik sin mellemskole, ligesom man gjorde det en række andre steder i Sydslesvig. De sydslesvigske eksa-

mensskoler var på daværende tidspunkt indrettet efter dansk mønster og havde ingen statslig anerkendelse. Dette var forældrene utilfredse med, og der foreligger f.eks. fra 1954 en henvendelse til skoleforeningen fra Uffe-Skolens forældreråd, som beklager, at det trækker ud med at få den statslige anerkendelse.

Efter Bonn-erklæringen i 1955 kom der forhandlinger om statslig anerkendelse af de danske eksamenskoler i Sydslesvig. Men det var kun gymnasiet i Flensborg og realskolerne i Flensborg og Slesvig, der fik den ønskede anerkendelse. Det betød lang skolevej for elever f.eks. fra Ejdersted, og skoleforeningen traf derfor i 1958 den ordning, at der nogle steder blev

indrettet såkaldte filialklasser. Der blev således fra 1960 indrettet filialklasser i Tønning med læseplaner tilpasset de 3 yngste klasser på Duborg-Skolen. Imidlertid fandt mange forældre, at det også efter afslutningen af disse 3 klasser var meget tidligt at lade børnene flytte til Flensborg for at fortsætte skolegangen. Nogle foretrak at blive hjemme, og de kunne her tage mellemskoleeksamen efter dansk mønster, altså uden statslig anerkendelse. Da mellemskolen i Danmark blev afskaffet, blev der i 1963 ved Uffe-Skolen startet en 1. realklasse, som i løbet af 3 år førte frem til realeksamen efter dansk mønster.

Det kneb med at skaffe tilstrækkeligt mange elever til en realskole både i Tønning og i Husum. Derfor traf skoleforeningen den beslutning, at en 1. realklasse hvert år skulle starte skiftevis i Husum eller Tønning. Det lykkedes dog ikke altid at holde denne plan. I nogle år var der et vist konkurrenceforhold mellem Tønning og Husum om, hvor realskolen skulle placeres. For de andre skoler i Ejdersted var en placering i Tønning at foretrække, mens Husum lå bedst for elever fra Bredsted, og for Frederiksstad var forskellen i afstand til de to byer uvæsentlig. Forældrerådene pegede med rette på, at den foreløbige kompromisprægede ordning i det lange løb var utilfredsstillende. De forlangte, at skoleforeningen traf en beslutning om placering af realskolen enten i Husum eller i Tønning, og så tilføjede de, at en realskole skulle have statslig anerkendelse.

Skoleforeningens forretningsråd traf da i 1965 beslutning om, at realskolen for fremtiden skulle være i Husum, og at der hvert år skulle oprettes en 1. realklasse i Husum, når der var elever til det. Det medførte naturligt nok skuffelse i Ejdersted. Ordningen blev i øvrigt ikke konsekvent gennemført i starten. Det skete således et år, at der i Husum ingen elever var til en 1. realklasse, mens Uffe-Skolen havde elever til en klasse, som så naturligvis oprettedes i Tønning.

På grund af det spinkle elevgrundlag i området veg skoleforeningen tilbage for straks at søge statslig anerkendelse af realskolen i Husum, men lod den fortsætte

efter dansk mønster. Udviklingen i 1960'erne bevirkede, at der kom flere elever til skolerne. Dette gav grundlag for en statslig anerkendelse af realskolen i Husum, og denne blev opnået i 1973.

Vi havde nu også fået den nye mellemtrinsordning. Denne indebærer, at eleverne kan blive i deres hjemskole til efter 6. klasse, hvorefter de har mulighed for at fortsætte i realskolen. For Uffe-Skolen er det oplevet som et tab, at man måtte give afkald på mellemskolen. Men det er en gevinst, at der i området – selv om det er i Husum – er en realskole, hvorfra elever kan få afslutningsbeviser, der har gyldighed i Sydslesvig.

Chr. Thorup Nielsen

»Det kan man ikke!« var reaktionen i Tønning, da nedenstående avisartikel blev kendt.

»Vejle Amts Folkeblad« onsdag den 12. august 1970.

En duft af rejer!

Lærerstuderende Karen Bodil Johansen, Barrit, om at »være på græs« i en dansk skole i Sydslesvig.

For lærerstuderende er det altid spændende at »komme på græs«, som det hedder, d. v. s. at de vordende lærere i en periode er i praktik på en skole, hvor de på nært hold får lov til at »snuse« til den gerning, de har valgt. Den 22-årige Karen Bodil Johansen, datter af skoleinspektør J. E. Johansen og hustru, Barrit, var i første halvdel af året »på græs« ved den danske Uffe-Skole i Tønning i Sydslesvig. Forholdene her er ganske anderledes end på en »almindelig« dansk skole.

Karen Bodil Johansen, der læser på seminariet i Jelling, har som barn gået to år i skole i Sydslesvig. Det var, fortæller hun, af »ren nysgerrighed«, hun ytrede ønske om at komme i praktik på en skole i denne landsdel, og hun kan nu se tilbage på en periode med oplevelser, som næppe ville være blevet hende forundt nord for grænsen. Ved skolen var ansat ti lærere til at undervise i alt 160 elever, og Karen Bodil Johansen havde især med de mindste klasser at gøre.

Særlig store krav blev jeg stillet over for i en hjælpeklasse, hvor der var syv elever i alderen syv-fjorten år. Det gjorde naturligvis, at jeg blev nødt til at undervise meget individuelt, hvilket der heldigvis også var mulighed for, da der var så få. Et andet problem var foranlediget af, at undervisningen i de mindste klasser faktisk måtte foregå på både dansk og tysk, selv om det var en dansk skole. Skellet mellem dansk og tysk oplevede jeg flere eksempler på.

Dansk kontra tysk

En dag spurgte en af pigerne, om hun måtte tage en veninde fra den tyske skole med til gymnastik om eftermiddagen, hvilket jeg sagde ja til. Men det ville de andre piger overhovedet ikke høre tale om, og resul-

tatet blev, at den tyske pige ikke kom med. Det kan også nævnes, at de danske og tyske lærere i byen kun samarbejder en gang om året, nemlig ved den såkaldte »Vogelschießen«, en to-dages fest, hvor alle lærere og elever fra den danske skole og den tyske skole deltog, fortæller Karen Bodil Johansen, der gør opmærksom på, at disse eksempler nok ikke kan tages som udtryk for noget generelt i landsdelen, men ganske tankevækkende er de alligevel.

Hvad der især gjorde sig gældende var, at de fleste af eleverne kom fra socialt dårligt stillede hjem. Det gav sig grelle udslag, som når en elev mødte uden bøger, efter at faderen havde holdt hustru og barn ude af huset. Mere indirekte kom det til udtryk, ved at eleverne havde svært ved at koncentrere sig, problemerne i hjemmet optog dem. Eleverne var i øvrigt svære at komme i kontakt med; en undervisning, som man giver i folkeskolen herhjemme, er de slet ikke indstillet på. De er vant til, at det foregår på mere autoritær vis.

Tønning, som ligger ved Ejderens munding, er en udpræget fiskerby, og flere af børnene startede dagen med at pille rejer. Når skolen var forbi, fortsatte de hermed både formiddag og aften. Klasseværelset stank ofte slemt af rejer! Jeg har på det halve år lært meget, både undervisningsmæssigt og menneskeligt; men jeg kunne ikke tænke mig at undervise fast et sted som Tønning – i hvert fald ikke, som forholdene er nu, slutter

Karen Bodil Johansen.

*Stenalderfeaturinge
1974:
Egen hugges ud*

Milen åbnes

Da Bavngaard Jensen søgte og fik stillingen på Duborg-Skolen, stod Uffe-Skolen pludselig uden leder. I fire og en halv måned, indtil Arne Detlefsen fra Vonsbæk tiltrådte den 1. december 1969, fungerede læreren med den længste anciennitet på skolen, Astrid Schjødt Pedersen, som midlertidig leder.

Medens Arne Detlefsen var skoleinspektør, stillingen opnormeredes hertil kort efter hans tiltrædelse, afvikledes realafdelingen endeligt i Tønning. 1973 dimiteredes den sidste III real fra Uffe-Skolen. Det skete ikke uden kraftige protester. I mange år gik bolgerne højt i såvel forældreråd som lærerråd, og man bad skoleforeningen garantere for, at børnene nu også fik en ordentlig undervisning i Husum! For skoleforeningen talte i denne sag kun Husums større centrale beliggenhed. Efterhånden som der kom Tønning-børn i alle 4 realårgange (7.-10. skoleår) i Husum, og Frederiksstad ligeledes sendte deres realister derhen, betød det med samme indskolingstal et fald i Uffe-Skolens samlede elevtal.

På et andet område kunne Uffe-Skolens forældre- og lærerråd måske støtte centraliseringstendenserne, nemlig for de elever, der trængte til hjælpeundervisning. Endnu i begyndelsen af 1970 havde man drøftet at anbefale en elev med store indlæringsvanskeligheder overflytning til tysk hjælpeskole, men i skoleåret 1970/71 oprettedes der på Uffe-Skolen en særklasse med højst 18 undervisningstimer pr. uge. Senere blev det til, at eleverne skulle forblive i en normal klasse, men have hovedfagstimerne samlet. Fra skoleåret 1973/74 er der to hjælpeklasser med helt selvstændige skemaer på Uffe-Skolen, idet elever fra de øvrige skoler på Ejdersted nu også sendes hertil, når de efter psykologisk test anbefales til hjælpe-skole.

Kunne man, lidt flot sagt, tidligere klare sig med tavle, kridt og lærebøger, så begyndte nyere og mere moderne synspunkter at vinde frem i undervisningen. Der krævedes flere tekniske og elektroniske hjælpemidler sammen med andre store inventarønsker, som hverken skolens rammebevilling eller skoleforeningens

særbevillinger kunne imødekomme i det ønskede tempo.

1973 enedes forældre- og lærerråd om at oprette en fond, der skulle finansiere legeredskaber til en mere børnevenlig skolegård, og fra 1976 påbegyndte skolekredsen deres julemarkeder, der lige siden hvert år er afholdt omkring 1. advent. I skolens gymnastiksal har man kunnet købe danske jule- og adventsartikler, hobbyarbejder og få stillet sult og tørst på mange forskellige måder. Overskuddet er vokset støt fra år til år og har hjulpet både skole og børnehaven med anskaffelser, der ellers ikke ville have været råd til.

Især skolegården har nydt godt af denne pengestrøm. I sidste halvdel af 70'erne blev den omdannet til legeplads, altsammen rejst ved frivillig lærer- og forældreindsats. De første klatrestativer og gynger tømrede de frivillige hjælpere selv sammen. Samtidigt blev der sat bænke og borde op, asfalten blev brudt, og der blev plantet buske og træer. Efter at det første hold redskaber er slidt op, er de nuværende legeredskaber købt færdige, men opsætningen og vedligeholdelsen sker fortsat på frivillig basis.

Samtidigt med at den sterile skolegård forvandlede til en mere spændende og afvekslende pauseplads skete der også en opblødning i det monotone ensartede skoleårs skema, da man i 1974 gennemførte den første feature-uge på Uffe-Skolen. Emnet var »Stenalderen«. En hel uge var det normale skoleskema sat ud af kraft. Eleverne arbejdede overvejende i det fri og med praktiske aktiviteter på tværs af klasserne og uden de stive 45-minutters lektioner. Siden har der været afholdt feature-uger med emnerne »Tønning-Ejdersted« (1975), »Uffe-Skolen - og kreative aktiviteter« - der blev bl.a. lavet gipsfigurer i bruserummet (1977), »Danske institutioner i Sydslesvig« (1979), »Ejderen« (1981), »Vikingetiden« (1983) og »Fritid« (1985).

Det var ligeledes på denne tid at de første skridt til en regelmæssig erhvervspraktik blev taget. I efteråret 1973 var skoleforeningens erhvervsrådgiver for første gang i Tønning for at give skolen gode råd herom, men der

*Julemarked i
gymnastiksalen 1983*

skulle dog endnu et besøg i 1977 til, før de første elever kom ud i organiseret praktik (foråret 78). Fra skoleåret 77/78 indføres skolevejlederordningen. Den udvides efterhånden til at eleverne også skal følges året efter deres udskrivning. I dag har hver skole sin egen vejleder, og eleverne skal følges evt. hjælpes indtil tre år efter at de har forladt skolen. På Uffe-Skolen er eleverne i praktik to gange i skoleforløbet: Om foråret i slutningen af 8. klasse og om efteråret i begyndelsen af 9. klasse.

Medens Arne Detlefsen var skoleinspektør har vi også haft en hel naboskoles elever med i den daglige undervisning i to måneder. Januar og februar 1973 vikarierede Horst Hoop på Uffe-Skolen, og hver mor-

gen tog han simpelthen alle sine elever fra »Digeskolene« i Follervig med ind til Tønning! De kunne alle være i en VW-bus.

I januar 1977 rejste Arne Detlefsen tilbage til Vonsbæk, og Uwe Stollberg, selv en af skolens lærere, blev ny skoleinspektør. I juli samme år indførtes valgfagsordningen. Fra M5 og opefter havde eleverne, teoretisk i hvert fald, mulighed for selv at sammensætte det krævede timetal inden for de kreative fag. Eneste betingelse var, at de skulle have haft faget obligatorisk et år i forvejen. Skolens størrelse satte dog i praksis visse grænser for valgfriheden. Skoleforeningen indrømmede den enkelte skole begrænsede muligheder for at tilbyde alternative valgfag, der ikke stod på den nor-

male timeplan. Uffe-Skolen har fået godkendt fotolære og svømning. Sidstnævnte foregår i sommermånederne i friluftsbadet, om vinteren indtil december 1983 i Husum, derefter i svømmebadet i Heide.

I takt med de ændrede undervisningskrav blev det også nødvendigt med en modernisering af faglokalerne fra skolens nybygning i 1952. Skolekøkken og fysiskal blev gennemgribende moderniseret, og deres inventar ført frem til nyeste stand. Det lave fødselstal i 70'erne og den arbejdsmarkedsbetingede afvandring fra Ejdersted gav efterhånden små indskolingsårgange. Det betød, at nogle klasser måtte lægges sammen, men det betød også, at der i den store skolebygning blev plads til nye fag- og særlokaler, som tiden krævede. I de gamle

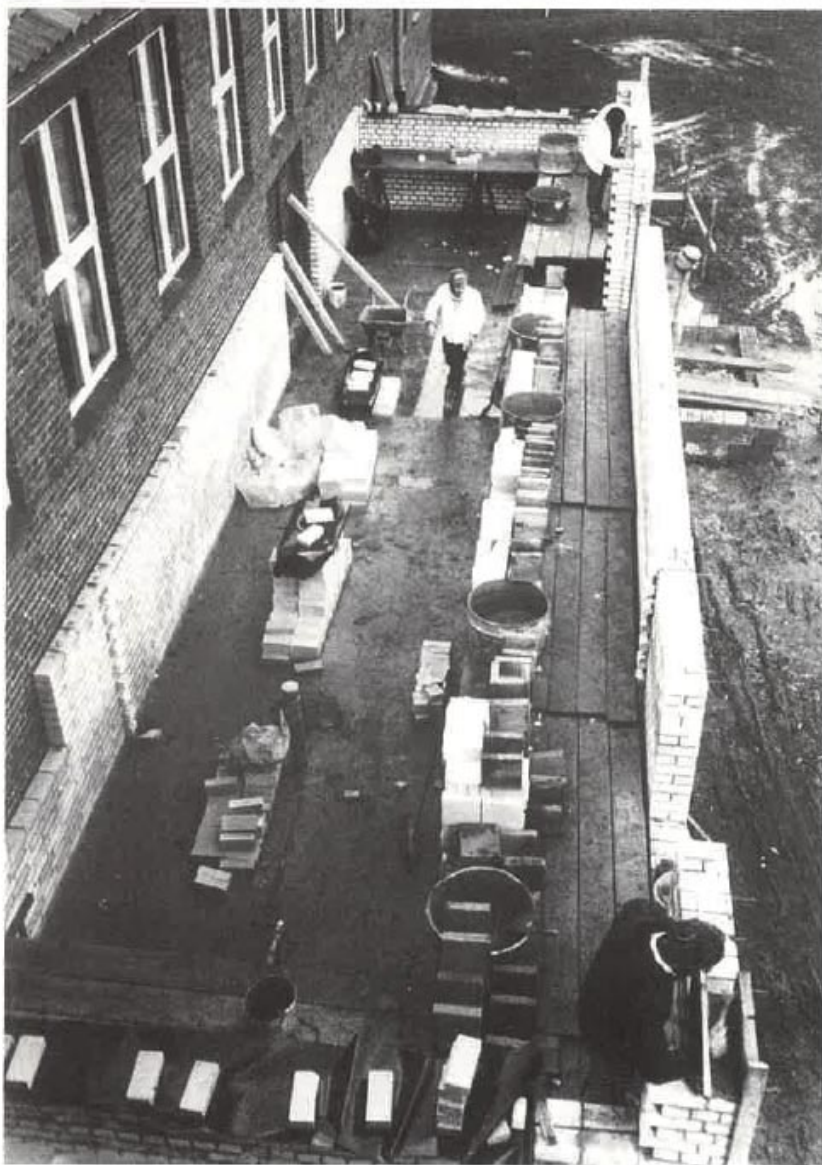
spejder- og FDF-lokaler i kælderen indrettedes skolebibliotek. Her blev der også plads til et lille lokale til støtteundervisning, ligesom den efterhånden uundværlige kopmaskine fik plads her. Samtidigt kunne et af de mindre klasselokaler på øverste gang frigøres til film-, fjernsyn- og videolokale.

Men der skete også andre bygningsmæssige ændringer og forbedringer. Lærerværelset blev gjort behageligere. Det fik nyt køkken, der blev anskaffet lænestole, og der kom tæpper på gulvene. Det kom der også på gangene og på kontoret. I klasseværelserne derimod afstod man herfra og nøjedes med af udskifte den slidte linoleumbelægning med vinyl. Også børnehaven blev moderniseret i denne periode og fik nyt køkken og

*Vore egne damer ved
årsmødet 1983*

*Tilbygningen til
gymnastiksalen under
opførelse 1982*

toilet. Gangen ved 1. klasse murede til, således at der ikke mere var fri passage gennem børnehaven. Oprindeligt var det tanken at lave en keramikudsmykning til denne væg under featureugen i 1977.

Den plan blev ikke virkeliggjort. I stedet sagde skolens gode ven, Ejdersted-kunstneren Frederik Rohde, som bor i Skåne, ja, da skolen ville anvende en mindre sum penge efter Larsen Grøn til at sætte et synligt minde over sydslesvigske børns ven og velgører, kommunegartneren fra Holbæk. Pengene kunne dække kunstnerens rejse- og transportomkostninger. Afsløringen foretoges den 18. maj 1979 af kommunegartnerens søn, hr. Sigurd Larsen Grøn, og Frederik Rohde.

Det største byggeprojekt blev imidlertid tilbygningen. Længs østsiden af gymnastiksalen ud mod IF's klubhus rejstes vinteren 1982/83 en flad tilbygning med redskabsrum til gymnastikredskaberne, opbevaringsrum til foreningsborde og stole (nu skal sidstnævnte ikke mojsommeligt op på balkonen efter hvert arrangement), samt et tekøkken, der senere udstyredes med porcelæn, således at der nu er kaffeservice i begge ender af skolen. I det gamle alt for lille redskabsrum indrettedes tre toiletter, så der nu ved fester i gymnastiksalen er let adgang hertil.

Hidtil havde Uffe-Skolen kun givet Realafdelingens definitive forlæggelse til Husum med de ældste tønningbørns skolegang derinde havde været mærkbar. Uforvarende øjnede man imidlertid muligheden for at kunne styrke det danske skole- og ungdomsarbejde i Ejdersted. Ønsket om en sydslesvigsk efterskole eller ungdomsskole voksede støt i disse år. Ganske vist sendte skoleforeningen hvert år et stort antal elever på efterskoler nord for grænsen, hvor mange kunne indhente deres afgangseksamen eller forbedre deres standpunkter. Men det var en ren dansk eksamen og anerkendtes derfor ikke af de slesvig-holstenske myndigheder. Skulle vi beholde de unge i landsdelen, måtte de kunne tage en tysk anerkendt eksamen.

På vestkysten blev man hurtigt enige om, at der var koncentreret institutioner nok i Flensborgområdet. Man

pegede på de nedlagte skoler i Tating og Svavsted, men begge muligheder viste sig dog hurtigt at være urealistiske. Da det økonomiske grundlag for nybygningen blev bragt til veje, pegede man fra lokal side på, at ungdomsskolen burde rejses i Tønning. Byen selv var måske nok interesseret, men kunne ikke stille den allerbedste byggegrund til rådighed. I andre kredse indenfor skoleforeningen blev dette taget som en velkommen lejlighed til at placere ungdomsskolen dér, hvor den står i dag, nemlig i Ladelund.

Da elevtallet i 1950'erne faldt til ca. 150 børn og stabiliserede sig på dette niveau til midten af 70'erne, skyldtes det, at de meget store årgange fra boomet lige efter krigen i den periode forlod skolen, og at der samtidigt kun kom et mere normalt antal nybegyndere ind i den anden ende. I slutningen af 70'erne begyndte elevkurven atter at falde, og Uffe-Skolen har i øjeblikket ca. 90 børn. Noget af tilbagegangen skyldes real-skolen i Husum. Men generelt er der nu også færre børn at tage af i Ejdersted. Ganske vist får vi procentuelt nogenlunde det samme antal nybegyndere blandt byens skolepligtige børn, som vi plejer, men med de lavere faktiske tal slår det tyndere elevgrundlag imidlertid hårdt igennem hos os, og vi har her i jubilæumsåret flere sammenlagte klasser end nogensinde før i skolens nyere historie.

Erik Johansen

*Sådan skulle stolene
sættes på plads for
tilbygningen kom 1980*

Larsen Grøn kendte journalist Jensen på Flensborg Avis som den eneste i Sydslesvig, da han første gang tog hened i 1919. Tre år senere bragte han de første 34 slesvigske ferieborn til Holbæk-egnen. Og han fik forbindelse til Schaumburgs i Tønning.

Der blev skaffet plads til Martha og Hedwig Schar delmann, som også fik lov til at komme til Holbæk om vinteren; Martha blev konfirmeret derovre. Willi Schar delmann og Paul Hansen fik plads på Fårevejle Højskole.

Feriebørnenes antal steg støt trods modstand - også i Danmark. Ikke alle kunne få en plads, endskønt ønsket var stort.

Holbæk-egnen reagerede på en indsamling, som Larsen Grøn tog initiativet til, ved at skaffe 26.000 kr.! Pengene blev anvendt til indkøb af fødevarer, nok til at fylde fem jernbanevogne! Madvarer og indsamlet tøj blev fordelt til såvel danske som tyske nødlidende i Slesvig og Tønning. Glæden var stor!

Det er måske egen magtesløshed overfor sult-problemer, der i november 1923 får Tønnings borgmester til at afslå ansøgningen fra den »Frisisk-Slesvigske Forening« om at måtte afholde møde i »Harders Gasthof« med et historisk foredrag om Ejdersted som emne? Eller frygter han, hvad han selv meddeler som kendsgerning: »Er (det er foreningen) soll in hiesiger Stadt weit über 300 Mitglieder zählen«?

Harske er hans udfald mod danskerne i forklaringen af 20. 12. 23 til landråd Reeder: »... Der 2. Vorsitzende des Vereins ist ein bekannter Dänensöldling ... Selbstverständlich ist das Verbot dem Beschwerdeführer (som var W. L. Andresen fra Kating) und seinem Anhang unangenehm. Der Anhang ... besteht zum größten Teil

aus Gesinnungslumpen, die dem Verein lediglich deshalb angehören, weil sie wirtschaftliche Vorteile aus ihrer Mitgliedschaft haben«.

Det er under disse ydre vilkår, Laust Christensen virker som den første danske vandrelærer i familien Theodor Møllers hjem i Nørregade hver tirsdag. Da det opdages, truer man i 1924 med at stoppe aktiviteten, fordi han ikke har en »Unterrichtserlaubnisschein« for dette område i Sydslesvig. Skoleforeningen i Riddergade indblandes.

Er oplysningerne om Laust Christensens virke sparsomme, så har Jørgen Jørgensen efterladt sig så meget mere om det, der optog ham og hans fru Paula. Indtil de fik børn, der som små krævede pasning hjemme i Slesvig, tog de sammen vestpå fra 1927 og i de efterfølgende år. Som ringene breder sig i vandet, således udvidedes efterhånden vandrelærer Jørgensens virke i nært samarbejde med Larsen Grøn og andre gode kræfter nordfra, men først og fremmest, fordi der i Tønning var blevet bedt om og øjensynligt var brug for hjælp.

I sit hjem havde den første foreningsformand en dansk bogsamling på 100 allerede i 1927; til udlån selvfølgelig. De, der læste bøgerne, har nu næppe gjort det for materiel vindings skyld?

Forsamlingerne var nok ekstra store, men sandelig også voksende i antal deltagere år for år til julefesterne: 10 familier med 30 børn i 1928; i 1934 var der mødt 65 frem til aftenfesten, mens børnenes fest (45 deltagere) måtte afvikles om eftermiddagen.

Foruden danskhold, først kun aftenhold, siden både eftermiddag og aften, havde vandrelæreren husflidshold begyndende i 1930/31 med en fast dag om ugen. Det betød som oftest togrejse til Tønning og gerne over-

Fadderskaber, venskaber, ferierejser

I mange sammenhænge er det kommet til udtryk, at privatpersoner i Danmark har vist gæstfrihed, påtaget sig ansvar, givet af deres eget. Sydslesvigere var modtagerne.

Nordvestsjælland viste offervilje og åbnede døre for danske fra Tønning i mellemkrigsårene.

Vendsyssel og Ejdersted blev nært forbundne i årene efter 1945. De mange ferieborns anbringelse gik hånd i hånd med pengegaver til skolernes oprettelse og forsyning i Ejdersted. Skønt aftagende efterhånden, som staten påtog sig stadig flere økonomiske forpligtelser, så har vi dog kunnet opretholde venskabet og til dels knytte nye forbindelser.

Således også til Aabenraa, hvor vi har god kontakt med vore venner gennem mange år. I har givet materielt, men I har først og sidst alle givet den menneskelige varme, som vi ikke kan være foruden. Tak venner!

Uwe Stollberg

På vej hjem efter 4 ugers ferieophold i Danmark 1981

*De store
børnehavebørn med
madspanden
foran barakken*

»Baraktiden« i Uffe-Skolens børnehave

Ja, vel kan jeg huske den. Desværre blev det, for mit vedkommende, kun til et par uger i det lille dukkehus i den gamle have. Den 16. maj 1950 om morgenen brændte den lille børnehavebarak. Det var sørgeligt, at se de afbrændte rester, efter at ilden var slukket. Og det blev ved med at være en gåde, hvordan branden var opstået. Mærkeligt var det også, at selv om vi reddede indholdet af det røgsværtede skrivebord, for eksempel børnenes billedpas, fandtes der ikke rester af stole eller bordben af de massive børnemøbler.

Vi fik så husly i den i forvejen overfyldte skolebarak. Et værelse og et lille køkken med et brændselskomfur. Køkkenet var samtidig gennemgang til lærerværelset. Her boede børnehaven et par år.

Vi havde vel ca. 50 børn dengang, så det var umuligt at have dem i det lille klasseværelse på en gang. Når skolebørnene forlod rummet efter tredje time, vaskede vi de slidte gulvbrætter. Så var de store der til kl. 14 og de små til kl. 17. Det lyder jo ikke af så meget, men der foregik faktisk en hel del i de to gange tre timer. Der

var tid til både beskæftigelse og fri leg. Vi sang meget med børnene, og så fik de jo også varm mad. Maden bestod i den første tid mest af grød og vælling, tilberedt på mange forskellige måder af mælkepulver og gryn fra Danmark.

Gerda og jeg skiftedes til at stå for madlavningen, og »Kanne« havde det pædagogiske ansvar, men ellers hjalp vi hinanden, både med at beskæftige børnene og med rengøringen før og efter børnehavetiden.

Noget der huskes særligt? – F. eks. »toiletterne«. De var ude i gården, sådan rigtigt med spand og brædt, og alt for høje til vore små. Tilmed var der i vådt vejr temmelig ufremkommeligt p. g. a. mudder i gården. Vi havde to par meget store træsko, som børnene lånte til formålet, og de fleste børn måtte have assistance, for at klare deres ærinde.

Det var før penicillinens tid, flere børn var syge af skarlagensfeber. Det betød lukning af børnehaven og desinficering med efterfølgende afvaskning af alt inventar. En del legetøj, som ikke tålte denne hårde medfart af desinficeringsvæsken, måtte vi så reparere, male eller forny. Alt imedens lå de syge børn isoleret i sygehusbarakken i seks uger, hvor besøgende kun måtte stå udenfor de lukkede vinduer. Der var små og tit meget primitive forhold, men vi havde det godt sammen, også med skolens personale. Det var især hyggeligt, når der var varme på komfuret. Så tilbragte lærerne ofte deres fritimer siddende på køkkenbordet i nærheden af det varme komfur, og fik måske en lille portion varm mad.

Vi var som en stor familie, der arbejdede, diskuterede og morede os sammen. Jeg husker baraktiden med glæde og taknemmelighed.

Helga.

Fra skoleforeningens årsskrift 1956/57.

Bespisningen i børnehaverne

Takket være gode og trofaste venners hjælp og støtte, har vi i børnehaverne lige siden starten i 1922, med kun få korte afbrydelser, daglig kunnet give børnene en ret varm mad. Af hensyn til næringsværdien laves der fortrinsvis mælkemad; men forældrene gøres opmærksomme på, at det lille måltid i børnehaven ikke dækker børnenes behov for middagsmad. Helbredsmæssigt er denne bespisning alligevel af stor betydning for børnene, der ellers i mange tilfælde måtte vente på et måltid varm mad, indtil familien spiser til aften, da de jo først kommer fra børnehaven i de sene eftermiddagstimer.

I tider, da arbejdsløshed og fattigdom prægede mange hjem, betød den mad, børnene fik i børnehaven, for manges vedkommende dagens eneste varme måltid. Sygdom og andre forhold, der hindrede børnene i at komme i børnehaven, blev derfor dobbelt alvorlige, da dermed fulgte savnet af en portion nærende mælkemad.

Men også i mere normale tider er bespisningen et værdifuldt og uundværligt led i børnehavernes arbejde.

Børn, der har voldt deres forældre alvorlige bekymringer p. g. a. spisevægring, kommer i reglen meget hurtigt over denne vanskelighed under fællesmåltiderne i børnehaven.

»Lillefar«s og »Lillemor«s opgaver med borddækning og madens fordeling, er ikke blot et spændende og fornøjeligt hverv, der er meget eftertragtet, det kræver også ansvarsfølelse og omtanke. Hænderne skal vaskes og håret glattes, inden man går til bords. For de meget sultne og for dem, der konstaterer, at det netop er livretten, der serveres i dag, kan det knibe hårdt at vente med at gribe efter skeen, inden bordsangen er sunget til ende; men man lærer at holde bordskik og takker for maden, når måltidet er endt.

Opvask og oprydning efter middagen giver nye muligheder for børnenes medvirken, og glæden over at udrette noget, styrker deres selvtillid og virksomheds-

trang. Det hænder også, at mødrene spørger efter opskriften på den mad, børnene har fået i børnehaven, da den efter deres mening smager langt bedre end maden derhjemme.

Et dejligt tilskud til bespisningen har også den ost været, som vi har kunnet give børnene til deres medbragte mad, der i nogle tilfælde kun består af to sammenlagte stykker rugbrød med lidt margarine imellem. Da en lille dreng forleden skulle flytte fra en børnehave til en anden, var hans største bekymring, om han da også fik en ostepind i den nye børnehave.

Vi er meget taknemmelige for de midler, vi modtager til bespisningen i børnehaverne, og håber inderligt, at Flensborg Samfundet, biskop dr. Fuglsang-Damgaards indsamling og en række danske skoler stadig må have mulighed for at hjælpe os med dette stykke filantropi fremover.

Børnenes tak kan vist ikke udtrykkes bedre end ved de verslinier, lille 4-årige Jette, lyskrøllet og blåøjet,

Børnehaven ved skolen i Tømning - Jette.

synger, mens kun klapper i hænderne for at få udløsning for sin glæde:

*Jeg takker dig Gud, jeg er så glad,
for jeg kan spise, og jeg har mad.*

Frieda Helming

*De mindste
på potten i de nye
lokaler i skolen*

August 1954 – godt 30 år siden! »De har fået tildelt stillingen som assistent ved Tønning børnehavn«, omtrent sådan stod der i brevet fra skoleforeningen.

Tønning – en lille fiskerby i Ejdersted. Mange tanker gik gennem mit hoved, og da jeg ikke just hører til de mennesker, der er i besiddelse af et vældigt »gå på mod« var det med blandede følelser, at jeg satte mig i toget i Husum, og efter ca. 1/2 times kørsel nåede til Tønning. En kort spadseretur fra banegården til Uffe-Skolen – og så havde jeg nået det sted, som i de kommende 16 år skulle være mit virke!

En flok små søde, dejlige unger tog imod mig, og selvfølgelig kan jeg tage fejl, men jeg bilder mig ind, at vi straks kunne lide hinanden, at sympatien var gensidig! Den vigtigste hurdle var altså taget.

Skont forvænt som jeg var fra de sidste års seminarie-tid, fandt jeg dog heldigvis hurtig ud af, at jeg nu måtte tænke i helt andre baner! De børnehaver, jeg kom fra, kendte ikke til mangel på legetøj eller andet beskæftigelsesmateriale, der var altid nok af blyanter, farver, klister, papir og meget andet, som børnene dagen lang havde mulighed for at beskæftige sig med. Her i Tønning var der næsten mangel på alt, så det krævede en del opfindsomhed fra de voksnes side, at forme en børnehavedag så afvekslende som muligt!

Heldigvis havde jeg gode venner i Husum, der hjalp til, så efterhånden så alting lidt lysere ud.

Foruden det gængse børnehavearbejde var der en ting, vi beskæftigede os særlig meget med, og det var at synge! Jeg ved ikke om sangglæden har været større dengang end nu, men jeg tror det faktisk. Som de unger dog kunne synge, det var helt fantastisk. Desuden »optrådte« børnene ved børnehavnens julefest, der altid

blev holdt i skolens gymnastiksal, for der var plads til både børn og forældre – og mange gange også ved adventsfesten for de ældre.

De traditionelle fester foregik nok i en rytme, der nogenlunde gentog sig, så det er mest små, sjove episoder ved disse lejligheder jeg husker.

Her er een af dem: Efter en meget vellykket julefest kom en lille tøs, rødkindet af ophidselse og stadig or i hovedet af julefestens indtryk hen til mig og spurgte: »Tante Gertrud (dengang var vi jo tanter), hvornår har vi fastelavn?« Så også for hende har festen nok været højdepunktet.

Børnens fædre var næsten allesammen fiskere, et hårdt arbejde og ikke meget indbringende, i hvert fald dengang. Derfor prøvede resten af familien på at tjene en ekstra lille skilling ved af pille rejer.

De, der aldrig nogensinde har siddet foran et bjerg af rejer, måske 20-30 pund, kan umuligt forestille sig, hvilket kæmpearbejde det har været, og dårligt betalt tilmed. Dengang blev rejerne delt ud, så snart kutterne kom ind, og det kunne såmænd lige så godt være tidligt om morgenen som sen aften; man måtte jo rette sig efter tidevandet. Så samlede man omkring bordet, og pillede og pillede. Men nødvendigt var det med denne ekstra fortjeneste.

Det var for øvrigt netop på grund af denne rejepilning, at vi besluttede at udsætte Tønning børnehavnens lukketid til kl. 17.00, for at aflaste mødrene så meget som muligt. Jeg tænker tit på, at nok er vor tid meget svær for mange, når man tænker på økonomien. Men den var sandelig heller ikke let for 30 år siden! Hvis jeg ikke husker helt forkert, har børnehavnens bidraget dengang ligget på 3,- DM månedlig, 1,50 DM for særlig

trængende. Og selv disse 1,50 DM var tit meget vanskelige at få indkrævet.

Fra 1964 fik vi mulighed for at låne Sct. Georgsgildets feriekoloni på Als. Her fandtes ingen moderne bekvemmeligheder, badekar og bruser var luksus, vaskefade og næsten alt køkkentilbehør tog vi selv med, og havde vi så flere børn med, end der var plads til, ja så kunne søskende udmærket godt sove sammen, alt sammen ting, som nuomstunder ville være utænkelige!

Økonoma og køkkenpiger fandtes heller ikke, men med »moster« Else som køkkenchef, gik det fortræffeligt! Jeg tror, det at vi har været fælles om alt, har formet opholdet positivt for os. Det kom jeg til at tænke på, da en kollega engang sagde til mig: »Vi har det nemt

og godt i Hjerpsted, men hvor var det dog skønt at være i »Naldemoschus«.

Når man sådan sidder og »graver« minderne frem, er der utrolig mange ting, man godt kunne fortælle om. Men det er nok bedst, jeg kommer til en afslutning nu, der skal også være plads til andre. Jeg vil dog lige nævne, at jeg efter min første arbejdsdag i august 1954 sagde til mig selv: »Du rejser herfra efter en uge«. Denne uge blev til 16 år – gode, minderige år, som jeg vil sige de børn, der har været børnehavebørn hos mig – og også deres forældre, der stort set har taget meget vel imod mig, skønt jeg kom som fremmed – en hjertelig tak for.

Jeres Gertrud, dengang tante.

Fastelavn i børnehaven

Den 1. september 1968 var datoen og året, hvor min gerning som børnehavelærerinde i Tønning danske Børnehave begyndte.

Det var ikke uden videre, først efter nogen overvejelser og i samråd med min mand, besluttedes det, at jeg søgte en stilling i en dansk børnehave i Sydslesvig. At det blev Tønning, var en tilfældighed, idet der netop var en stilling ledig her. Meget kendskab til det danske arbejde i Sydslesvig, havde jeg heller ikke. Så det var med en blanding af nysgerrighed og spænding, og tillige stort lyst og mod på arbejdet her, at jeg begav mig på vej ind i fremtiden.

Selvfulgelig havde jeg nogle forventninger og forestillinger om, hvordan børnehaven tog sig ud i sin helhed. Det var jo de glade 60'ere, hvor man ingen begrænsning mødte i Danmark. Børnehaverne fik, hvad de ønskede. Dette både med henblik på indretningen af børnehaven, personalenormeringen m. m. (Jeg havde selv oplevet en sådan børnehave i København, hvor jeg sidst gjorde tjeneste i Danmark). Der var vi meget »forkælede«.

Mit første indtryk af Tønning danske Børnehave var sandt at sige ikke særlig opløftende. Jeg kom en kæmpebygning i mode, som aldeles ikke havde noget med mine tankeforbindelser angående en børnehave at gøre. Indendøre var det tunge mørke farver, der kom een i møde, og indretningen var alt andet end miljøvenlig for børn, og så kaldte bornene mig for tante Jytte.

Men det var venlige voksne og glade børn, jeg mødte, og det føltes, at der var brug for een.

De kommende 2 år havde jeg den glæde at være sammen med 20 3-årige, i den gruppe, som kaldtes »de små«, andre 16 børn var i den gruppe, som hed »de

mellemstore«, og endelig var gruppen »de store« besat med endnu 20 børn.

Det var trange vilkår for så mange børn. Brug af det eneste badeværelse, vi havde, måtte der nøje samarbejdes om, ellers gav det kaos. Kokkenet befandt sig i kælderen, så bad og køkken var tabu. Der var altså ingen »smuthuller« for børnene.

De var henvist til at være sammen i et grupperum i de mange timer, børnehaven havde åben, nemlig fra kl. 7.30-17.00, samt lørdag fra kl. 7.30-12.00. Mange børn var i børnehave i mange timer. Der var brug for det på daværende tidspunkt, da mange forældre havde det dårligt boligmæssigt.

I 1970 fik børnehavens leder, Gertrud Jochimsen, tilbud om en lederstilling, i en børnehave med et mindre børnetal ostpå i Sydslesvig. Gertrud Jochimsen modtog tilbuddet. Jeg var imidlertid faldet godt til i Tønning, så det faldt meget naturligt for mig, at ansøge om den ledige lederstilling i Tønning børnehave. Denne tiltrådte jeg 1. august 1970.

Der fulgte nu en tid, hvor tankerne svirrede i hovedet på een. Der havde jo været forlydende om, at de klasselokaler, som var børnehavens grupperum kun var en overgangsløsning for den nedbrændte barak, og at børnehaven skulle få egne bygninger.

Tænk en bygning, som lignede en »rigtig« børnehave! Fra tanke til handling var der ikke lang vej. Der måtte ske noget. Børnetallet var stadig stort, svingede mellem 49-52, og de rammer børnene blev budt, kunne vi ikke byde dem længere. Hvad var mere naturligt end at drøfte problemet med forældrene, hvis børn det sluttelig handlede om, og som det var mig meget magtpåliggende at give de bedste mulige vilkår at udvikle

Aktivitet i sandkassen

sig i, hvor plads, indretning og materialer har stor betydning. Det var en dejlig, positiv og samarbejdsvillig forældrekræds, vi havde.

1971 blev Dansk Skoleforening konfronteret med en ansøgning om en ny bygning til Tønning børnehave. Svaret blev, at skoleforeningen havde mange andre udgiftskrævende anlægsopgaver i det finansår, så med beklagelse måtte det fremsatte ønske afvises.

Forældrekrædsen blev ikke mundlam af et sådant svar, men opfordrede atter Danske Skoleforening for Sydslesvig om egne bygninger til Tønning børnehave, idet de påpegede, at skoleforeningen sågar havde et eget grundstykke til bygningen, og en meget detaljeret argumentation, for at en ny bygning var tiltrængt fulgte også med. Modtagelsen af ansøgningen blev bekræftet

af skoleforeningen. Det blev lovet, at ansøgningen ville blive forelagt skoleforeningens styrelse og indgå i overvejelserne i ansøgninger til de bevilgende myndigheder. Dette blev alt skrevet i året 1972.

Vi blev i klasselokalerne, men i 1975 skete der pludselig en masse med børnehavens ydre som indre rammer. I foråret gik mange af forældrene i gang med at forbedre legeredskaberne på legepladsen, samt bygge et helt nyt klatrestativ, som i dag stadig er en stor succes hos børnene, personalet hjalp til, hvor de kunne. Her havde vi mange hyggelige lørdag eftermiddage. Sommeren kom, og skoleforeningens håndværkere indfandt sig for at være aktive indendøre. Der skulle nemlig foretages en mindre ombygning af de bestående lokaler. Løsningen på de 2 ansøgninger var altså denne ombyg-

ning. Køkkenet kom op til grupperummene, et helt nyt badværelse kom for dagens lys, børnehaven blev malet. Vi følte os som fodt på ny, både børn, forældre og personale »soled« sig i de lyse, venlige og praktiske lokaler. Vi var overbevist om, at det var det optimale. Børnene fik nye stole og borde med lyse bordplader. Så efterhånden kom der et helt nyt billede frem af børnehaven.

Det var den varmeste sommer, jeg kan mindes i Sydslesvig, godt det samme. Det tog ca. 3 måneder at gennemføre denne ombygning, i den tid var vi henvist til at leve på legepladsen.

Samme år havde børnehaven 40-års fødselsdag. Den fejrede vi i samvær med Uffe-Skolen.

Hidtil havde vi beskæftiget os meget med de ydre rammer for børnene, og tiden var nu inde til at tage det pædagogiske arbejde op til revision. Vi havde stadig mange børn. Personalet var det samme, nemlig 3 pædagoguddannede, 3 pædagogmedhjælpere, samt 1 kokkenhjælp.

Behovet for den lange åbningstid var der ikke mere, så fremover havde vi åben fra kl. 7.00 - 15.00 de første dage i ugen. Lørdagslukning blev realiseret, hvad der selvfølgelig var almindelig jubel over.

Vi ændrede grupperne fra at være aldersopdelte til at være blandede med børn fra 3-6 år i alle 3 grupper. Den daglige pædagogiske praksis blev helt ændret, hvor vi bestræbte os på at samle mindre grupper børn, som passede alders- og udviklingsmæssig sammen, for at kunne gennemføre en mere målrettet aktivitet med gruppen, hvad der betød meget såvel for sproget, som for den almene begrebsdannelse. Begrebet »førskolegruppen« blev i denne tid meget bevidst både hos børn og forældre, hvor nogle forældre opfattede det år, som barnets vigtigste i børnehaven. Her måtte vi pædagoger passe på og gøre opmærksom på, at alle børnehavear er lige vigtige. Vi prøvede de kommende år hele tiden at udvikle/forbedre vort daglige samvær med børnene, og der skete også mange positive ting.

1977 var året, hvor antibabypillen satte sine spor i

børnehaven. Da afgav vi 50% af børnene til Uffe-Skolen, så i det følgende børnehavear 77/78, startede vi med en børneflokk på 24, som i årets løb steg til 35. Desværre måtte vor kokkenhjælp undværes, ligeledes en pædagogmedhjælp. Samtidig gik alle 3 pædagoger ned i det ugentlige arbejdstimetal, og en pædagog var alene med sin lille gruppe børn.

Tallene viser, at de store søskendeflokke, vi ellers havde været vant til, var ophørt, og vi var nu nødsaget til at nednormere børnehaven til 2 bornegrupper, da vi ellers havde for få børn i hver gruppe. Samtidig oplevede vi, at få mange forespørgsler fra forældre, vi ingen kendskab havde til. Hidtil var det »gamle forældre«, som kom igen, men nu henvendte tilflyttere sig også til os. Argumentet derfor var, at det pædagogiske indhold var så godt hos os, havde de hørt. Her blev vi sat overfor et begreb, som tidligere var udelukket, muligvis grundet den store afstand dansk - tysk imellem, som jo i 70'erne var passé. Det afholdt os ikke fra, at sende disse forældre hjem med det råd, at tænke grundigt over, hvad det var de havde besluttet sig til angående deres barns fremtid. Mange kom ikke igen, men atter andre var overbeviste om, at det var det bedste for deres barn, og vi måtte være parate til at modtage børn fra hjem, som ingen forudsætning havde for kendskab til den danske folkedels virke her i Sydslesvig. Dette må vi leve videre med, da der stadig kommer henvendelser fra forældre, som har haft rod andre steder i Tyskland.

Børnetallet stagnerer, hvad vi er meget tilfredse med. Personalegruppen tæller een mindre, så vi er a'jour med danske forhold hvad nedskæring angår. Tillige har vi sanserne åbne for, hvad der sker nordpå, og er i stadig kontakt såvel menneskeligt som fagligt med folk derfra, så arbejdet her vil aldrig stagnere, der må en stadig udvikling til, og her hentes inspirationen i det danske.

Vi har mod og lyst til at fortsætte arbejdet i den ånd, som formålet siger os, nemlig at værne om og fremme danskheden i Sydslesvig.

Januar 1985

Jytte Engelbrecht

Tidligere ansatte i Tønning Børnehave:

Ledere:

Anna Damkjær Poulsen
Irma Schwalenberger, f. Fischer
Hilde Schönamsgruber, f. Heinsohn
Karen Jensen, f. Nielsen
Vibeke Olsen, f. Helles
Gertrud Jochimsen

Pædagoger:

Gerda Asmus, f. Prehn
Elke Geipel, f. Bruhn
Birte Årup

Else Jensen
Annemarie Cornils, f. Jensen
Inge Marie Jüch, f. Mathiesen
Karin Hansen, f. Krause
Guna Petersen, f. Sandersen
Inge Jensen
Helga Estrup-Jensen, f. Freund
Christel Søndergård, f. Jacobsen
Heinke Jørgensen, f. Petersen
Doris Hauke, f. Walkows
Ursula Simonsen, f. Dreyer
Birte Bischoff, f. Estrup Jensen

Medhjælpere:

Erika Schmidt, f. Schmäser
Elva Böttcher
Elisabeth von Bargaen
Anke Tolstrup, f. Wiese
Helma Biemann, f. Schardelmann
Brunhilde Schaper, f. Ivers
Verena Staak, f. Reimers
Monika Andresen, f. Sopha
Monika Knudsen, f. Mölck
Gisela Gerdson, f. Jensen
Bringfriede Hohnsbehn
Gertrud Thiessen, f. Wiebens
Irene Peter, f. Wiese
Karin Katryniak, f. Ploog
Ilse Daneskjold-Samsø, f. Möller

Nuværende ansatte:

Jytte Engelbrecht, f. Heinfeld, leder
Else Höllmer, f. Petersen, pædagog
Brigitte Scholz, f. Linke
Franciska Inge Harksen, f. Luh
Hanne Andersen, f. Christensen

Lærere i Tønning

Vandrelærere:

Laust Christensen fra 1924
Jørgen Jørgensen fra 1927

Ved Uffe-Skolen var ansat:

Asger Kilde Jensen, skoleleder 1935-1939
Skat Lindhardt, deltids/også vandrelærer 1937-1938
Anders Kolvraa, skoleinspektør 1939 til sin død i 1955
Jens Richard Grønbjerg, 1945-1946
Carla Schibler, 1945-1946
Hans Peder Lindegård 1946
Ernst Müller, 1946-1947
Walter Lorenzen, 1946-1949

Julie Bielert, 1946-1956
Astrid Schjødt Pedersen, 1946-1951 og 1952-1980
Peter Thorndal, 1947-1948
Carl Henry Sløk, 1947-1965
Emilie Lundbjerg, gift Møller, 1946-1949
Anna Holmgård, 1946-1949
Johannes Schjødt Pedersen, 1947-1949
Ingeborg Niemann, 1948-1959
Anna Jacobsen, 1948-1949
Theodor Peters, rektor, 1948-1967
Jens Christian (I. C.) Jensen, 1949-1958
Bengt Stougård Thomsen, 1949-1960
Øjvind Toft Hansen, 1949-1953
Kirsten Meinertz, gift Thomsen, 1949-1960
Tove Pejll, gift Petersen, 1949-1950 og 1951-1956
Aksel Ravn, 1950-1954
Svend Kristensen, 1950-1951
Aage Ladefoged, 1950-1951
Anders Andreas Andersen, 1951-1956
Else Lauridsen, 1951-1952
K. K. P. Billund, 1951-1955
Svend Erik Nielsen, 1951-1954
Hans Petersen, 1952-1956
Ester Bak, gift Andersen, 1952-1957
Peter Brinkmann, 1953-1970
Heinz Herbert Bruhn, 1954-1972
Tove Bruhn, 1954-1972
Lisa Falkenberg, 1957-1972
Jens Karl Iversen, 1960-1962
Else Kjeldsen, gift Lauritsen, 1964-1967
Peter Baungård Jacobsen, 1967-1970
Povl Bavngaard Jensen, skoleinspektør, 1967-1969
Eva Bavngaard Jensen, 1967-1969
Grethe Krogh, gift Kreutzer, 1967-1970
Arne Detlefsen, skoleinspektør, 1969-1976
Tove Willer, 1970-1973
Hanne Hagensen, gift Peters, 1971-1973
Asmus Harksen, 1972-1983
Jytte Iversen, 1977-1979
Niels Arne Nielsen, også Garding, 1980-1981

Momme Jürgensen, 1981-1984
Margret Lassen, 1982-1985
Lene Andersen, 1983-1985

Pedeller ved Uffe-Skolen:

Jens Christian Nielsen
Jacob von Dohlen
Ernst Schardelmann

Vikarer i kortere eller længere tid samt faglærere:

Gerthe Kølvråa i mange funktioner, såvel i skole
som i børnehøve.

Flemming Møller, cand. theol.

Hr. Balle

Anker Schiøler

Doris Walkows, gift Hauke

Gerda Neuhausen

Erling Stougård Thomsen

Marie Schjødt Pedersen

Jens Arne Svendsen, cand. theol.

Erling Kristensen

Inge Humlum

Svend Olav Andersen

Karl Christian Andresen

Ove Elland Nielsen

Frk. Hinrichsen

Leonora Bøgen

Frede Henning Bigum

Ingeborg Riedl

Johannes Hansen

Jeppe Jepsen

Robert Rauer

Kurt Juul

Karl Emil Thomsen

Munk Hansen

Judith Iversen

Kirsten Jytte Brandt Hansen

Leif Hansen

Christa Koopmann

Betty Knudsen
Jane Rasmussen
Anne Margrete Mumm
Karen Bodil Johansen, gift Berthold
Sonny Berthold
Anton Strunge
Torben Krogh
Renate Hachmann
Horst Hoop sammen med Vollerwiek skoles elever!
Karin Rasmussen
Mirjam Hansen
Monika Knudsen
Jørgen Jørgensen
Vita Schienagel, gift Materna
Henrik Fårvang
Franciska Harksen
Finn Wisnewski
Anneliese Sørensen
Nils Vollertsen
Jytte Andresen

Ansatte pr. 1.8. 1985 i Uffe-Skolen

Mette Andreassen,
skolekonsulent for specialklasser, 1970
Niels Gundersen Andreassen,
skolekonsulent for engelsk, lærerrådsformand, 1970
Horst Böttcher, 1985
Niels Rødkjær Christensen, 1980
Günter Clasen, 1962
Connie Freudenreich,
faglig medhjælper for idræt, 1972
Reinhard Freudenreich, skolebibliotekar, 1972
Erik Johansen, skolevejleder, 1972
Ole Hübertz Knudsen, 1968
Monika Møller, deltids-skolesekretær, 1981
Ernst Uwe Schardelmann, pedel 1970
Kirsten Schlickert, 1968
Uwe Stollberg, skoleinspektør, 1970
Kirsten Wellhausen, 1984

De oversete medarbejdere?

De fleste af børnehavens og skolens medarbejdere er nævnt ved navn, men ikke rengøringspersonalet. Og det skønt staben har været stabil gennem årene, med lange ansættelsesperioder og kun sjældent udskiftning. Alligevel har vi været bange for at remse navne op, idet vi så let kunne glemme eller overse nogle af de første af dem, der havde det hårdeste slid. Baraktiden var den drøjeste. Derfor: Ingen nævnt, ingen glemt!

Men i taknemmelighed og anerkendelse for disse damers indsats skal det fortælles, at skolens gæster ofte roser, at her er så velholdt og pænt.

Det er Jeres fortjeneste! Vi andre brugere skylder Jer tak derfor. Dag efter dag, år efter år.

Det er bare i orden!

Uwe Stollberg

Uffe-Skolen

Mel: Danmark dejligst vang og vænge

Mindedag ved Ejderdiget,
dyrebare led,
du som engang slutted' riget
ved din Ejderbred.
Her, hvor Uffe Skræp lod klinge,
flyver fugl på håbets vinge,
her, hvor troens sange hæves
kærligheden leves.

Uffeskole! Som et vartegn
står du her mod syd.
Danskheds sag fik her et læhegn
gennem kamp og fryd.
Femogtyve år henrundet,
hjem og skole sammenbundet,
ej ved skolens grund blev lirked
trofast danskhed virked.

Uffe Vermunds frygt til skamme
gjorde ved sit sværd,
skolen her vil det annamme,
skabe sig en hær.
Raske piger, kække drenge
ser vi modnes inden længe.
Åndens sværd må værne freden,
styrke kærligheden.

Her hvor hjemstavnskærligheden
bor så dybt i bryst,
Danmarks ære, trofastheden
signer Eders dyst;
og som dagene henrinder,
fremtid gror af fortidsminder,
lykke da, om vi dem finder,
de os sammenbinder.

Aabenraa, den 20. oktober 1960.

Tidstavle

- 1919: Larsen Grøn træffer dansksindede arbejdere i Tønning slotshave.
- 1922: Larsen Grøn skaffer Tønningbørn feriepladser på Holbækkanten og ophold på Fårevejle Højskole.
- 1924: Vandrelærer Laust Christensen underviser i Theodor Møllers hjem.
- 1927: Vandrelærer Jørgen Jørgensen første gang i Tønning.
- 1930/31: Husflidsarbejdet kommer i faste regelmæssige rammer.
- 1931/32: Danskundervisningen kommer i faste, regelmæssige rammer. Der undervises bla. i Grete Schaumburgs (Hansens) hjem.
- 1932, 2. dec.: Slesvigsk Forening for Ejdersted stiftes.
- 1934, 1. - 2. juni: Grænseforeningens sendemandsmøde i Sønderborg vedtager at skaffe midler til oprettelsen af en dansk skole i Tønning.
4. juni: 17 forældre i Tønning indsender skriftlig ansøgning om en dansk skole til deres 25 børn.
31. aug.: Politirazzia mod det danske mindretal. Foreningens formand J. Chr. Nielsen arresteres.
- 1935, 25 jan.: Regeringspræsidiets i Slesvig giver tilladelse til en dansk skole i Tønning.
13. april: Myndighedernes byggetilladelse foreligger.
24. juni: Grundstensnedlæggelse.
16. juli: Rejsegilde.
20. okt.: Skolen indvies og tages i brug af 32 elever med Asger Kilde Jensen som leder (1935-39).
24. nov.: Kirkesalen indvies.
30. nov.: Børnehaven kommer igang.
- 1939: Anders Kølvråa bliver skolens leder (1939-55).
- 1945: Skolen har 8 elever.
- 1945: Skolen lukket indtil englænderne accepterede mindretalsskolerne.
- 1948 og 49: Elevtallet topper med 484 børn.
- 1951, 19. maj: Grundstensnedlæggelse til den nye skole.
- 1952, 6. maj: Den ny skolebygning tages i brug.
15. juni: Den ny bygning indvies. Børnehaven flytter »midlertidig« ind i 3 klasselokaler på skolen.
- 1955: Anders Kølvråa dør den 25. oktober. Theodor Peters bliver ny skoleleder. (1955-67).
- 1967: Povl Bavngaard Jensen bliver ny skoleleder. (1967-69).
- 1969, juni-dec: Astrid Schjødt Pedersen konstitueret leder.
1. dec.: Arne Detlefsen tiltræder som skoleleder (1969-76).
- 1973: Sidste årgang tages realeksamen i Tønning.
- 1975: Børnehaven ombygges, en mere varig løsning er tilvejebragt.
- 1977, 1. jan.: Uwe Stollberg udnævnes til leder af skolen.
- 1982/83: Tilbygningen til gymnastiksalen rejses.

*Levende lys i en skolebygning fuld af liv.
4. maj 1985 -
fjveårsdagen for Danmarks befrielse -
fejredes med venner fra Nordjylland.
Men ikke bare denne aften var der lys i vinduerne.
Skolen er også kulturhus.
Året rundt finder her mange aktiviteter
sted for byens
danskstinede børn og voksne.*

Wir gratulieren zum Jubiläum

Jedes Schuljubiläum markiert ein Stück Schulgeschichte.

Es symbolisiert die Leistung und Kameradschaft

und es bestätigt gute Partnerschaften, ohne

die ein Erfolg kaum möglich wäre.

Für viele Schulen sind wir der Partner für alle Geldangelegenheiten.

Wir bieten eine faire Partnerschaft. Heute und morgen.

 Sparkasse Nordfriesland

Følgende har også bidraget økonomisk til festskriftets udgivelse:

Sigurd og Ragnhild Larsen Grøn, Holbæk
Højskoleforeningen for Holbæk og Omegn

(Formand Ejvind Bjerre)

Sydslesvigsk Forening
Uffe-Skolens skolekreds

**UNION
BANK**

i Flensborg siden 1875

VEREINS-UND WESTBANK
die große Bank im Norden

TÖNNING

SYDBANK

PADBORG

